

UPPSALA
UNIVERSITET

Rätten till goda levnadsvillkor

**-En kvalitativ studie av förvaltningsrättens domar kring rätten
till LSS insats**

Examensarbete i socialt arbete, 15 hp

Socionomprogrammet, VT 2018

Alma Sörum

Marwa Abushaqfa

Handledare: Susanne Gustafsson

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur funktionshindrade personers rättigheter enligt SFS 1993:387 Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) befasts eller eventuellt urholkas inom ramen för beslut som fattas inom offentlig förvaltning. Det empiriska materialet i denna studie bestod av tolv rättsfall från förvaltningsrätten. En kvalitativ abduktiv ansats användes, där en socialkonstruktionistisk grundsyn och Nancy Frasers kritiska perspektiv på kampen om behoven i ett senkapitalistiskt välfärdssamhälle utgjorde förståelseramen genom analysprocessen, vilken utgjordes av en kombination av kritisk diskursanalys och tematisk analysprocess. Detta tillvägagångssätt bedömdes användbart för att identifiera diskurser som kom till uttryck genom resonemangen förda kring innebörden av begreppet "goda levnadsvillkor", vilket var centralt för undersökningen. Forskningsansatsen möjliggjorde även ett synliggörande av ojämlika sociala maktrelationer och maktordningar som kan anses framträda inom LSS domar. Genom att relatera undersökningens fynd till tidigare forskning kring problemområdet har fynden kunnat tolkas och förstås ur ett större sammanhang och på så sätt har rimliga slutsatser kunnat dras utifrån frågeställningen. Resultatet av studien har formulerats genom följande diskurser: diskursen om definitionen och tolkningen av behoven, diskursen om behovet av social gemenskap och att "komma ut i samhället", fritidsaktivitetsdiskurs & normal livsföringsdiskurs, juridisk diskurs, anhörig- och familjediskurs, samt diskursen om frigörelse, självständighet och normal livsföring. Dessa diskurser anses vara möjliga tolkningar av studiens empiri samt möjliga exempel på vad en större forskning som omfattar ett större material skulle kunna komma fram till. Undersökningen har lett till ett konstaterande om att ett grundläggande antagande hos beslutsfattare tycks vara att LSS ska tolkas restriktivt. I denna studie relateras denna restriktiva tillämpning till en nyliberalistisk politisk syn vilken anses gradvis ha bidragit till att konstruera om politikerns och beslutsfattares förståelse av syftet med LSS åt det restriktiva hållet, vilket kan anses urholka det ursprungliga syftet med LSS, som det beskrevs då lagen först infördes.

Nyckelord: LSS, goda levnadsvillkor, kritisk diskursanalys

Innehåll:

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställningar	3
1.2. Disposition	4
2. Tidigare forskning	4
2.1. Sökprocess	4
2.2. Implementeringen av LSS	5
2.3. Den svenska handikappolitikens utveckling	7
2.4. Lagliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning	8
2.5. Anhöriga till personer med funktionsnedsättning	8
2.6. Den subjektiva upplevelsen av funktionshinder	9
2.7. Nyliberalismens påverkan på funktionshinder som policyområde	10
3. Teori och begrepp	11
3.1. Socialkonstruktionism	11
3.2. Ett kritiskt perspektiv på “kampen om behoven”	13
3.3. Centrala begrepp	13
3.3.1. Diskurs	13
3.3.2. “Goda levnadsvillkor”	14
4. Metod	15
4.1. Kvalitativ metod	15
4.2. Kritisk diskursanalys	16
4.3. Material	17
4.3.1. Urval	17
4.3.2. Datainsamling	18
4.4. Bearbetning och analysprocess	19
4.5. Validitet och reliabilitet	20

4.6. Etiska överväganden	21
5. Resultat	22
5.1. Diskursen om definitionen och tolkningen av behoven	23
5.2. Diskursen om behovet av social gemenskap och att “komma ut i samhället”	29
5.3. Fritidsaktivitetsdiskurs & normal livsföringsdiskurs	32
5.4. Juridisk diskurs	34
5.5. Anhörig- och familjediskurs	35
5.6. Diskurs om frigörelse, självständighet och normal livsföring	38
6. Avslutande diskussion	42
6.1. Summering	42
6.2. Diskussion av relationen mellan resultat/ analys och tidigare forskning	45
6.3. Diskussion av relationen mellan resultat/ analys och teori	47
6.4. Diskussion av relationen mellan resultat/ analys och metod	49
6.5. Implikationer för forskning och praktik	50
Referenslista:	52
Bilagor:	56
Bilaga 1	56
Bilaga 2	57

1. Inledning

Personer med funktionshinder har alltid haft begränsade möjligheter att ta del av Sveriges utveckling. Detta tas upp i propositionen 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade. Enligt samma proposition hade funktionshindrade människor, då propositionen skrevs, saknat möjligheter till arbete och generellt levt under sämre villkor än övrig befolkning. Enligt år 1989 beslutade regeringen i Sverige att en utredning skulle göras för att kartlägga frågor kring det stöd som samhället erbjöd för funktionshindrade personer, denna utredning kallades för ”1989 års handikapputredning”. Handikapputredningen rapporterade om funktionshindrade personers svåra levnadsvillkor i samhället, om bristande eller obefintlig självbestämmanderätt över det egna livet, samt bristande inflytande i frågor kring hur stödinsatser för funktionshindrade skulle utformas och utföras (prop.1992/93:159). I propositionen 1993/94:219 beskrivs att det i handikapputredningen rapporterades hur funktionshindrade personer inte hade samma möjlighet som andra medborgare att få tillträde till “kommunikationer, dagliga nyheter, fritidsverksamhet, läromedel, arbete m.m.” (s. 10). Handikapputredningen påvisade att brister i jämlikheten mellan funktionshindrade personer och övriga medborgare omfattade i stort sett alla samhällsområden (ibid). Dessa brister behövde åtgärdas och när SFS 1993:387 Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) sedan trädde i kraft år 1994 innebar det ett revolutionerande steg framåt för funktionshindrade personers rättigheter, i riktning mot att uppnå jämlikhet med andra i samhället.

LSS författades med syftet att “främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för funktionshindrade människor. Målet var att den enskilde skulle få möjlighet att leva som alla andra. Personer som ingår i LSS personkretsar har enligt samma lag rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service, vilka listas i 9 § 1–9 LSS. Detta under förutsättning att personen behöver sådan hjälp i sin livsföring och att behoven inte tillgodoses på annat sätt. LSS förtydligar i 7§ andra stycket att den enskilde genom insatserna skall tillförsäkras goda levnadsvillkor. De personkretsar som LSS omfattar specificeras i 1§:

- 1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,*
- 2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller*

3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Personer som tillhör personkretsarna ovan har även rätt till insatser enligt andra lagstiftningar, till exempel Socialtjänstlagen (2001:453) SoL och hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) HSL. I dessa lagar finns det insatser som specificeras till personer med omfattande funktionshinder men då dessa insatser inte alltid räcker för att kunna tillförsäkra “goda levnadsvillkor” till personer som tillhör LSS personkretsar så fungerar LSS som en kompletterande lagstiftning eller en så kallad pluslag (Bergstrand, 2015, s.10–11). LSS ställer krav på att insatserna ska vara varaktiga och samordnade samt anpassade till mottagarens individuella behov och utformade på så sätt att de är lättillgängliga för de personer som behöver dem för att stärka deras förmåga att leva ett självständigt liv. Med andra ord ställs ett krav på att insatserna som tillämpas enligt LSS skall vara av en högre nivå än vad som anses med en “skälig levnadsnivå” enligt Sol. LSS handlar således inte om att tillförsäkra “en lägsta nivå” av acceptabla levnadsförhållanden, utan krav ställs på högre kvalitet. Vidare ställs det enligt LSS 6§ ett krav på att verksamheter som tillämpar LSS, såsom myndigheter och utförare inom kommuner, försäkringskassan och domstolar, skall arbeta med att systematiskt följa upp, kontrollera och utveckla kriterier för god kvalitet. För att kunna uppfylla kravet på god kvalitet skall dessa verksamheter ständigt arbeta med att ta hänsyn till vissa punkter exempelvis: människors lika värde, barns behov, tillgänglighet av service, gott bemötande, personalens utbildning och erfarenhet samt den enskildes rättssäkerhet (Bergstrand, 2015, s.25–26).

Tideman (2000) skriver att en viktig målsättning med handikappolitiken är normalisering, vilket innebär att funktionshindrade personer ska kunna leva ett normalt liv med samma levnadsvillkor som alla andra, vilket ursprungligen påpekades i proposition 1992/93:159, med tillägg att de offentliga insatserna måste riktas mot detta mål. Reformerna i funktionshinderspolitiken skulle således innebära både ett “kulturellt erkännande” för funktionshindrade som social grupp och en riktad ekonomisk omfördelning av statliga medel mot samma grupp, i form av rättighetsbaserade stöd och serviceinsatser som skulle vara kostnadsfria för den enskilde. Allt i syfte att tillförsäkra denna grupp goda livsvillkor och en möjlighet att leva på jämlika villkor med alla andra.

Det finns samtidigt skäl att problematisera normalisering som mål inom funktionshinder som policyområde. Fahlgren, Johansson & Mulinari (2011, s. 1-2) för ett kritiskt resonemang och

pekar på hur idéer om normalisering i det nyliberala Sverige kan förstås som exkluderande. Författarna menar att normaliseringsprocessen i kombination med nyliberalistiska värderingar på samhällsnivå kan skapa strukturella orättvisor. Vidare förklarar författarna att nyliberala diskurser har blivit en dominerande kraft i den process som individualiserar ansvar för människors välmående och lycka. Individuell frihet har blivit ett centralt mantra inom nyliberal styrning. Marknadsstyrning, konkurrens, produktivitet och individens valfrihet är sådant som värderas inom ett nyliberalt tänkande, och medans detta kan låta bra i teorin, inrymmer nyliberalismen ingen hänsyn för det faktum att alla människor inte har samma förutsättningar att konkurrera inom och vinna på detta koncept. Klyftor skapas istället mellan privilegierade och utsatta, där de utsatta bland annat är personer med funktionshinder. I tider som nu, då dessa klyftor skapas, återskapas och även vidgas på detta sätt, och medans krav ställs på besparingar inom den offentliga sektorn, då blir det viktigt att bevaka tillämpningen av LSS, detta för att se till att villkoren för röst- och resurssvaga funktionshindrade människor inte försämras ytterligare. Att tillförsäkra den funktionshindrade "goda levnadsvillkor" är både ett grundläggande syfte med LSS och i många fall framgår också "goda levnadsvillkor" som ett avgörande begrepp inom den rättspraxis som gäller för beslut avseende LSS insatser. I bevakandet av den funktionshindrades rättigheter blir det därför centralt att undersöka hur detta begrepp konstrueras inom ramen för beslut som fattas kring LSS inom den offentliga förvaltningen och då exempelvis inom förvaltningsrätten.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är (med anledning av det ovan sagda) att undersöka och kritiskt problematisera hur den funktionshindrades rättigheter enligt LSS befästs och/eller eventuellt urholkas inom den offentliga förvaltningen genom de beslut som fattas inom socialnämnd och förvaltningsrätt.

Frågeställningar:

1. På vilket sätt befästs den funktionshindrades rättigheter enligt LSS genom de beskrivningar och resonemang som förs av involverade parter kring individens ansökan i olika rättsfall?
2. Hur resonerar de olika berörda parterna kring begreppet "goda levnadsvillkor" och vad framstår som en generell norm för vad som kan och ska beviljas för att uppnå goda levnadsvillkor utifrån förvaltningsrättens domar?

1.2. Disposition

Vi har introducerat vår uppsats med ett inledningskapitel som innehåller bakgrund, syfte och frågeställningar. I bakgrundsdelen redogörs för det problemområde som är i fokus och varför det är intressant och viktigt att studera just de frågor vi har valt ut. I kapitel 2 följer den kunskapsöversikt vi sammanställt utifrån tidigare forskning som rör vårt aktuella forskningsområde, vilken kommer tjäna som en vetenskaplig grund att relatera till i denna uppsats. Kunskapsöversikten är även menad att ge läsaren en förståelse och överblick över hur vår studie förankras i aktuell forskning. Därefter följer ett kapitel där vi redogör för vår vetenskapsteoretiska förståelseram och de centrala teoretiska begrepp vi valt ut, samt hur dessa har använts och tjänat oss genom denna studie. I kapitel 4 följer metodavsnittet inom vilket vi beskriver vår forskningsansats, vårt metodval samt hur vi har gått tillväga för att samla in empiri och analysera denna. I kapitel 5 följer en presentation av analys och resultat där vi redogör för vad vi har kommit fram till genom vår bearbetning av det empiriska materialet. I kapitel 6 avslutar vi vår uppsats med att summera och diskutera resultatet i förhållande till studiens syfte, frågeställningar, teori och tidigare forskning. I slutet av kapitel 6 diskuterar vi vilka slutsatser som kan dras samt vilka implikationer studiens slutsatser kan medföra för socialt arbete i praktiken eller för framtida forskning.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar vi sökprocessen vi arbetat med för att skapa oss en överblick över det aktuella kunskapsläget inom vårt forskningsområde. Vi kommer sedan presentera en tematiserad kunskapsöversikt kopplad till vår studies problemområde.

2.1. Sökprocess

Vi började med att söka på termerna "LSS" och "goda levnadsvillkor" i Uppsala universitetsbiblioteks sökfunktion. Vi fick då endast 6 träffar varav endast en var relevant för vårt forskningsområde, denna var dock en studentuppsats på c-nivå, vilket vi inte kunde använda oss av. Däremot innehöll uppsatsens referenslista en del relevanta forskningsartiklar, tryckta källor, samt inspiration i form av flera sökord och söktermer att gå vidare med. Vi gick vidare till att använda oss av databasen Google scholar och sökte på engelska ord som "Disability AND "living standards" Sweden". Vi fick nu omkring 18 500 träffar varav ett urval av relevanta artiklar kunde göras. Många artiklar tipsar om relaterad läsning med hjälp av länkar och på så sätt har ett fynd kunnat ge flera fynd. Samtidigt fann vi inte någon tidigare

forskning som besvarade just våra frågeställningar, vilket ledde till att vi fick angripa vårt ämne genom att dela upp det i olika teman och söka vidare utifrån dessa. Bland annat sökte vi efter forskning kring tillämpningen av LSS mer generellt samt kring definitioner och beskrivningar av “goda levnadsvillkor” och relaterade begrepp. Vi sökte även efter socialrättslig litteratur angående LSS då detta var relevant för våra frågeställningar. Det vi samlade in är en blandning av kunskapsöversikter, vetenskapliga rapporter, avhandlingar och vetenskapliga studier. Med hjälp av dessa har vi formulerat följande kunskapsöversikt, vilken kommer tjäna som grund för vår egen studie.

2.2. Implementeringen av LSS

Erlandsson (2014a) skriver att beslut enligt LSS kan fattas av tjänstemän inom olika myndigheter såsom exempelvis kommuner, försäkringskassan men också av domare i förvaltningsdomstolen om beslut överklagas. En noggrann utredning i det enskilda fallet är viktig för att ett beslut skall fattas i förhållande till lagens målsättning och sökandens individuella sociala förutsättning, vilket också är viktigt för den sökandes rättssäkerhet. Erlandsson förklarar vidare att vid tillämpning av LSS skall hänsyn tas till olika normer, sociala och rättsliga förutsättningar i det enskilda fallet, samt till vilken beslutsmodell som skall utgöra grunden då beslutet fattas. Hänsyn skall också tas till att handlingsutrymme alltid finns vid tillämpning av LSS för att kunna göra en individuell bedömning i varje enskilt fall, men att ett dilemma ligger i hur detta handlingsutrymme hanteras vid beslutsfattandet. Erlandsson förklarar att professionella inom olika myndigheter kan göra olika bedömningar och att detta beror på deras syn på hur LSS skall tillämpas, samt på deras handlingsutrymme som präglas av myndighetens “normerande interna styrdokument” vid tillämpning av LSS (2014a, s. 20). Detta, menar Erlandsson, kan leda till ett glapp mellan “den rätt som bör tillämpas och den rätt som faktiskt tillämpas” (ibid). Erlandsson beskriver också den sökandes rätt till överklagande, vilket innebär att om den sökande får ett avslagsbeslut avseende en ansökan för någon av LSS stödinsatser så är det möjligt att överklaga detta beslut och få det omprövat. Erlandsson tydliggör att vid överklagan till förvaltningsrätten skall domstolens omprövning av beslutet beakta laglighet och lämplighet i beslutet och hänsyn skall i första hand tas till den sökandes rätt till insatsen men inte själva utformning av insatsen. Erlandsson (2014b) förklarar vidare att förvaltningsrätten grundar sina avgöranden på rättsliga källor och författningar eftersom domstolen inte får beakta andra omständigheter än vad som skall beaktas vid ett besluts omprövning enligt den gällande lagen (s.30).

Lewin, Westin & Lewin (2008) förklarar att lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) infördes för att tillförsäkra individer med omfattande funktionsnedsättning goda levnadsvillkor, samt att stärka deras position i det svenska välfärdssystemet med mål att kunna bemästra och övervinna de lokala variationer som finns i service och stöd mellan kommunerna. Lewin et al. (2008) samt Bergstrand (2015) beskriver att LSS erbjuder individer med omfattande funktionsnedsättning stöd och service med syfte att uppnå goda levnadsvillkor, vilket utgör ett högre krav än de liknande stöd som ges till dem enligt SoL med syftet att uppnå skälig levnadsnivå. LSS ställer högre krav, har en högre ambitionsnivå samt omfattar fler stödåtgärder och insatser med högre nivå av kvalitet i praktiken. Erlandsson (2014b) skriver att det krävs "rättsenliga" och rättssäkra beslut för att LSS målgruppen skall uppnå goda levnadsvillkor och leva som andra och att detta sker när beslutsfattare tillvaratar sökandens intressen (s.32).

Lewin et al. (2008) har undersökt variationen som finns mellan kommuner i genomförandet av LSS insatser samt analyserat huruvida variationen är sammankopplad med individers behov eller med kommunala politiska strukturer och riktlinjer. Författarna har kommit fram till att variationen kan bero på olika faktorer, en av dem är befolkningstäthet, vilket innebär att kommuner där en relativt hög andel av befolkningen utgörs av personer med funktionsnedsättning kan ha höga kostnader för LSS-insatser jämfört med kommuner där det inte bor lika många personer med funktionsnedsättning. Detta, menar författarna, kan påverka tillgängligheten av stödinsatser och service beroende på vart personen bor någonstans. Spatial varians av LSS stödinsatser tas upp av Lewin, Lewin, Bäck & Westin (2008) som pekar på att en del av denna variation kan bero på kommunernas grad av generositet och initiativ, men argumenterar vidare att LSS är en rättighetslag som kännetecknas av en obligatorisk karaktär och att detta innebär att stödinsatser skall ges när ett behov av stöd har upprättats av socialarbetare för att uppfylla lagens mål, det vill säga att funktionshindrade personer skall tillförsäkras goda levnadsvillkor oavsett kommunernas ekonomiska resurser. Dock menar författarna att trots LSS obligatoriska karaktär lämnas ett stort utrymme för kommuner att tolka begreppet "goda levnadsvillkor", på ett mer generöst eller strängare sätt, vilket med andra ord möjliggör denna varians.

Erlandsson (2018) skriver att beslutsfattare i olika myndigheter ibland saknar kunskap om hur de ska tillämpa lagen eller att deras bedömning styrs av normativa mål som inte är rättsliga, "exempelvis kan chefer och politiker i beslutande nämnder ha en uppfattning om att lagen ska

tolkas restriktivt eftersom budgeten är begränsad” (s.27). Bengtsson & Melke (2014, s. 225–226) menar i sin tur att de normativa mål som LSS-reformen syftar till kan upplevas olika bland politiker, tjänstepersoner och brukaren själv och förklarar att det är på dessa premisser som mötet mellan den enskilde och samhällets företrädare sker. Författarna poängterar att även om personen med funktionshinder är en “bärare av en rättighet” så är hen i underläge i förhandlingen gentemot tjänstepersonen och myndigheten. Med det sagt menar författarna att “några garantier för likvärdig behandling oavsett var man bor finns därför knappast” (ibid).

I denna uppsats vill vi undersöka hur den funktionshindrades livsvillkor och rättigheter kan förstås utifrån den konstruktion som skapas genom diskurser kring den funktionshindrades rätt till LSS-insats inom olika rättsfall. Även om vi inte kommer kunna uttala oss om en kommunal varians i denna studie kan forskning kring detta bidra med kunskap som hjälper oss förstå och problematisera de bedömningar som görs kring den funktionshindrades rätt till LSS insats idag, samt ge stöd åt vår uppfattning om att tillämpningen av LSS behöver bevakas.

2.3. Den svenska handikappolitikens utveckling

Stig Larsson (2001) hävdar att de funktionshindrade har mött ett nytt paradigm och beskriver hur handikappolitiska reformer, samt synen på funktionshinder successivt har utvecklats och förändrats i den svenska politiken och inom funktionshinder som policyområde fram till den stora reformen år 1994 då lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) trädde i kraft. Larsson menar bland annat att synen på funktionshinder har genomgått ett paradigmskifte -från en medicinsk syn till en social syn. Reformerna inom funktionshinder som policyområde menar Larsson utgjorde “ett avgörande steg på funktionshindrades långa väg från beroende till oberoende” (Larsson, 2001, s.268–269). Blomberg, Widerlund & Lindqvist (2010) beskriver att LSS var en av de individuella åtgärder som föreslogs av 1989-års handikapputredning. Utgångspunkten med detta förslag formulerades utifrån kvalitetskrav som understryker bland annat “självbestämmande, delaktighet och inflytande samt tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet” (s. 296). Författarna menar att 9§ LSS kan underlätta och möjliggöra för personer med funktionshinder att leva som alla andra, med jämlika levnadsvillkor samt möjlighet till aktivt deltagande i samhället. De menar även att rättigheten som vissa funktionshindrade får genom LSS, till en individuellt utformad serviceplan samt möjlighet att påverka genom rätten att överklaga kan leda till att personer med funktionsnedsättning får mer inflytande över sina egna liv.

Dahlberg & Montefusco (2016) skriver att “en viktig princip för funktionshinderspolitiken är att personer som själva har en funktionsnedsättning och deras företrädande organisationer involveras i processer och beslut som berör dem.” (s.4). Aalto (2013) beskriver att det generella målet för alla policyområden, som ingick i Sveriges strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016, var att kämpa för funktionshindrade personers fulla delaktighet, inkludering och självständighet samt att strida mot diskriminering och hinder för jämlikhet (ibid). Dessa mål motsvarar många av de mål som beskrivs i LSS och som utgör förutsättningar för att uppnå “goda levnadsvillkor”, vilket är centralt för denna uppsats.

2.4. Lagliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Kerstin Gynnerstedt (2001) skriver om begreppet medborgarskap relaterat till välfärd och funktionshinder. Gynnerstedt menar att för personer med funktionsnedsättning som grupp har diskussionen kring deras medborgerliga rättigheter främst handlat om “normalisering, självbestämmande, helhetssyn, integritet” (s.338). Gynnerstedt menar att aspekter som kan undersökas gällande välfärd i förhållande till medborgarskap hos personer med funktionshinder som grupp är deras lagliga rättigheter och implementeringen av dessa, samt de konsekvenser som “den organisatoriska ramen ger hos den enskilda brukaren” (s.345).

Karin Barron (2001), hävdar att med införandet av handikappreformen och LSS år 1994 understryks betydelsen av stärkt autonomi och självständighet för personer med funktionshinder. Barron förklarar att med autonomi menas att själv kunna bestämma och ha kontroll i det vardagliga livet. Barrons artikel bygger på en intervjustudie med män och kvinnor med olika typer av funktionsnedsättning, vars resultat visade att en del av intervjupersonerna hade upplevt ökad autonomi och ökat självbestämmande i sin vardag genom handikappreformen och LSS, medan andra personer, som befann sig i svåra livssituationer och som var i behov av stödinsatser inte ens hade hört talas om LSS och de rättigheter som lagen medför före intervjun.

2.5. Anhöriga till personer med funktionsnedsättning

Gough (2013) pekar på att frågorna som berör funktionsnedsatta personer i hög grad även berör deras anhöriga. De frågor som rör funktionshindrade kan antingen fungera underlättande eller försvårande för familjemedlemmarna i deras eget vardagsliv. Gough pekar på hur rollerna mellan familjemedlemmarna kan utvecklas till en form av hjälp, omsorgs- och vårdssituation kring den funktionshindrade, vilket kan leda till att relationerna mellan familjemedlemmarna

påverkas. Föräldrarna till minderåriga barn med någon typ av funktionshinder anses vara både vårdnadshavare och anhöriga till dem. Syskon till funktionsnedsatta barn ses också som anhöriga (ibid).

2.6. Den subjektiva upplevelsen av funktionshinder

Kristina Engwall (2014) har gjort en analys av anmälningar som inkommit till Diskrimineringsombudsmannen (DO) på grund av upplevelser av diskriminering med funktionshinder som grund. Fokus i rapporten riktas mot vilka hinder som personer med funktionsnedsättning upplever sig möta i det svenska samhället. Engwall ger exempel på upplevelser av diskriminering till följd av omgivningens negativa uppfattningar och föreställningar om funktionshinder, samt upplevelser av att inte tillåtas använda sina hjälpmedel på vissa allmänna platser, exempelvis att de inte får ha med sig ledarhund i offentliga miljöer. Författaren ger också exempel på upplevelser av diskriminering som beskrivits utifrån ett medicinskt synsätt. I detta fall innebär det att individen upplever sig tillhöra en av LSS-personkretsar med tillhörande rätt till insatser enligt LSS, men som inte får tillgång till dessa på grund av att de inte har en medicinsk diagnos som kan styrka detta. Vidare rapporterar Engwall att hinder för personer med funktionsnedsättning även kan uppstå på grund av de normativa föreställningar som finns i samhället. Författaren menar att normer medför att missgynna och utestänga personer med funktionsnedsättning i samhället.

Magnus Tideman (2000) som skriver om levnadsförhållanden för personer med "utvecklingsstörning" (författarens ordval) tar upp att "i en sammanfattande bedömning av levnadsvillkoren i allmänhet gör personer med utvecklingsstörning en betydligt mer positiv bedömning av sin situation än befolkningen i övrigt" (s. 121). Tideman påminner om att då dessa uppgifter tolkas är det viktigt att komma ihåg att det för majoriteten av respondenterna är personal eller någon annan närstående som "gjort sig till tolk för den enskilde" (ibid). Tideman uppmanar till ett kritiskt förhållningssätt till denna typ av forskning kring den utvecklingsstördes "subjektiva upplevelse" av dennes levnadsförhållanden. Författaren menar att forskningsresultaten kring "den sammantagna subjektiva upplevelsen" inte kan sägas ha någon grund i de mer objektiva sakförhållanden kring den utvecklingsstördes levnadsförhållanden, där det istället kunnat konstateras att personer med utvecklingsstörning, på alla livsområden, har sämre villkor än vad befolkningen i stort har.

Ett av de livsområden som Tideman diskuterar är "fritid och kultur". Författaren menar att för många personer med utvecklingsstörning kan möjligheten att styra över och utnyttja fritiden

vara begränsade. Drygt var fjärde vuxen med utvecklingsstörning [eller kognitiv/intellektuell funktionsnedsättning] menar att det finns hinder för en mer aktiv fritid och att svårigheterna uppges handla om att hjälp behövs av personal och ledsagare (2000, s. 112). Viktigt att nämna är också att även om Tideman skrev detta för arton år sedan, tycks hans resonemang vara högaktuellt. Sett i relation till nuvarande tidsanda anser vi att Tidemans avhandling är i högsta grad central då resurserna för funktionshindrade inte tycks bli starkare utan att snarare det motsatta kan hävdas då ekonomiska effektiviseringskrav och privatiseringar snarast ökar inom den offentliga sektorn idag, vilket är något som belyses av de författare och forskare som presenteras under nästa rubrik.

2.7. Nyliberalismens påverkan på funktionshinder som policyområde

Fahlgren et al. beskriver att konceptet “kostnadseffektivitet, kundinriktning, privatisering och marknadisering” (2011, s.5) introducerats alltmer i den svenska välfärdsproduktionen. Detta till följd av den nyliberalistiska idéströmning som gjorde sitt inträde i Sverige under 1970–80-talen (ibid). Författarna bidrar vidare med ett kritiskt perspektiv på “normaliseringsmålet” som varit i fokus som en väg mot inkludering av funktionshindrade i samhället. Författarna belyser hur den strävan som syftar till att funktionshindrade genom policyförändringar ska uppnå “det normala” istället resulterar i en process som systematiskt konstruerar fortsatt utanförskap. Braedley & Luxton (2014) skriver att nyliberalism övergripligt kan förklaras som en “agenda av ekonomisk och social transformering i den fria marknadens tecken” (s. 24), vilket i stora drag innebär en strävan efter högre grad av marknadsstyrning, individuell valfrihet och en minskad grad av offentlig kontroll av marknaden i samhället. Ett problem med detta, som Fahlgren et al. påvisar, är att nyliberalismens individualistiska valfrihetstänk även syftar till att förskjuta det offentliga eller kollektiva ansvaret över på individen, och de förklarar att ansvaret för att uppnå “normalisering” med andra ord inte längre hamnar hos det offentliga eller kollektivet, utan hos individen (2011, s. 4). Detta system förutsätter en förgivettagen idé om att individen är kapabel att tillgodogöra sig detta egenansvar. Den förgivettagna normen är med andra ord att människan är kapabel och funktionsduglig eller “able bodied” (Pease, 2010, s. 24). För en funktionshindrad, som är “disabled” och därmed motsatsen till normen kan detta resultera i inte bara sämre förutsättningar att inkluderas i “det normala”, utan bara det faktum att hen blir exkluderad kommer även kunna ses som ett resultat av dennes egna personliga val (Fahlgren et al. 2011, s. 5). Detta skulle kunna tolkas som att samhället gå bakåt i

jämlikhetsutvecklingen, åter mot en syn på funktionshinder där individen “äger” problemet och därmed också ansvaret för att “passa in” i samhället.

3. Teori och begrepp

I denna studie har vi utgått ifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv som ett övergripande synsätt kring vårt problemområde. Socialkonstruktionismen bygger på idén om den sociala verkligheten som konstruerad genom socialt samspel. Den verklighet som konstrueras i olika kontexter innebär inte en absolut “sann” verklighet i ontologisk mening, dock kan konstateras att en social verklighet får reella konsekvenser för de människor som berörs av denna verklighet. I denna studie ligger fokus på den sociala verkligheten som den konstrueras inom ramen för förvaltningsrättens rättsfall, och de konsekvenser detta medför för den funktionshindrades levnadsvillkor. Då syftet med denna uppsats var att utforska, undersöka och kritiskt problematisera hur den funktionshindrades rättigheter enligt LSS befasts eller eventuellt urholkas, inom ramen för rättsfall från förvaltningsrätten behövde vi en teori som kunde hjälpa oss att på ett systematiskt sätt utforska sådant som hålls för “sant” inom den sociala verklighet som konstrueras och blir synlig inom ramen för dessa rättsfall. Vi ville förstå och synliggöra vad som “tas för givet” och kritiskt problematisera detta. För det ändamålet valde vi också att använda oss av inslag från Nancy Frasers (2003) kritiska teoretiserande kring den senkapitalistiska politiska kulturen och kampen om behoven som ett hjälpmedel i att identifiera, ringa in och synliggöra hur olika kontextspecifika förgivettagna sanningar om den sociala verkligheten, i kombination med dagens ekonomiska och politiska samhällsklimat kan ställa till problem för utsatta grupper såsom människor med funktionshinder.

3.1. Socialkonstruktionism

Den socialkonstruktionistiska teori som Berger & Luckmann (1998) beskriver handlar i stora drag om hur den verklighet som vi människor upplever kan förstås som en produkt av sociala konstruktioner som skapas genom människors sociala samspel och genom användandet av språket. Socialkonstruktionismen erbjuder en förklaring till- och ett sätt att förstå hur individer och samhällets vardagsmässiga, förgivettagna eller objektiva kunskap konstrueras, och hur vi människor utifrån denna grund skapar en hel social verklighet, med inneboende sociala regelverk, maktordningar, värderingar och normer som mer eller mindre kan tas för givna av dem som lever i och omfattas av denna verklighet. Kortfattat menar Berger & Luckmann att människans personliga erfarenheter blir till kunskap och genom vanemässigt användande av

kunskapen blir denna till vardagligt vetande. Vi skapar vår sociala och allmänna kunskap genom att vi möter andra människor och deras verklighetsuppfattningar. I den sociala interaktionen är det inte självklart att individer och grupperns olika verkligheter stämmer överens, utan människan möter såväl sådant som kan förklaras med egna referensramar liksom sådant som inte kan förklaras, men som kanske kommer kunna accepteras som ny kunskap, eller sådant som varaktigt kommer upplevas som obekant eller avvikande från det personen lärt sig och konstruerat som norm. Den verklighet som blir "allmän kunskap" för samhället i stort, behöver således förhandlas fram inom samhället, för att denna sedan ska kunna objektiveras genom vanemässigt användande och reproducerande av denna. Detta sker fortlöpande genom socialt samspel och genom användandet av språket (s.41–60). Inom olika samhällsgrupper och institutioner (alltifrån familjer, kompisgäng, akademier, företag och offentliga organisationer etc.) skapas i sin tur specifika "interna kunskaper, normer och begreppssystem". Konkreta exempel kan vara exempelvis hur olika familjer kan ha olika "familjespecifika" förhållningssätt till sin egen "grupp" och omvärlden, liksom olika definitioner på vad som är " normalt vs. avvikande och så vidare. Dessa förhållningssätt skapas och återskapas inom familjen genom att familjemedlemmarna varaktigt och vanemässigt använder sig av den verklighet de skapar. På samma sätt skapas interna kunskaper och förståelser inom olika samhällsinstitutioner såsom politiska organisationer, akademiska institutioner, företag osv. Berger och Luckmann talar om en institutionaliseringsprocess av den kunskap och de konstruktioner som produceras inom den sociala verkligheten. De institutioner som skapas socialt kan innebära alla möjliga etablerade sociala konstruktioner såsom sociala praktiker, sociala regelverk, organisationer, maktordningar, normer (eller familjer som i exemplet ovan), osv. Institutioner av alla dess slag kräver legitimering för att bibehålla sin status som "allmän kunskap" och som självklar, de behöver med andra ord kontinuerligt och rättfärdigas (s.78). Språket spelar en grundläggande roll i att skapa logik och legitimitet kring institutioner och för att skapa denna logik används det "allmänna kunskapsförrådet" som "alla människor i samhället" förstår. På så sätt kommer därför logiken, precis som kunskapen att kunna tas för given av allmänheten. Berger och Luckmann påminner om att "det är viktigt att hålla i minnet att den institutionella världens objektivitet, hur solid den än kan tyckas för den enskilde, är en konstruerad objektivitet som producerats av människor" (s.77). Författarna menar vidare att vi kan ifrågasätta den verklighet som definieras inom olika sammanhang genom att ställa en enkel fråga som "vem påstår det?" (s. 137) och detta har vi tagit fasta på i denna studie. Denna fråga öppnar upp för möjligheten att kritiskt ifrågasätta och analysera det

som diskursivt presenteras som förgivettagen kunskap, för att kritiskt problematisera det som påstås.

3.2. Ett kritiskt perspektiv på “kampen om behoven”

Till hjälp i vår undersökning kommer vi även använda oss av inslag från Nancy Frasers (2003) “utkast” till en kritisk teori om den senkapitalistiska politiska kulturen. Fraser skriver bland annat om “kampen om behoven” och menar att det i välfärdsstatliga samhällen finns en mängd olika konkurrerande sätt att tala om och tolka människors behov, samt olika former av roller, grupper, institutioner, sammanslutningar och diskurser, något som vår genomgång av tidigare forskning i kapitlet också visade. Fraser har vidare skrivit om behovspolitik som hon menar omfattar tre sammanvävda moment i praktiken. Dessa moment är: kampen för att etablera eller bestrida ett givet behovs politiska ställning, vilket handlar om att försöka bekräfta behovet som en legitim fråga av intresse för den politiska dagordningen eller försök att isolera densamma som en icke-politisk fråga. Det andra momentet handlar om kampen för tolkning av behov, kampen om makt att definiera behoven samt kampen om att följaktligen bestämma över vad det är som tillfredsställer behoven. Det tredje momentet är kampen om att säkra eller vägra ombesörjandet av behov (s. 100–101). Vi tänker oss att dessa olika moment kan kopplas till de legitimitetssträvanden eller det rättfärdigande som olika institutioner, enligt Berger & Luckmann (1998) hänger sig åt (vilket beskrivs i föregående stycke) samt att dessa moment kan komma att bli identifierbara, i form av resonemang, motiveringar och yrkanden inom ramen för de rättsfall vi valt att undersöka. Inom rättsfallen representeras tre olika röster som utgörs av de berörda parterna i målet: den klagande som vill definiera sina behov för rätt till insats, socialnämnden som utreder och bedömer behov samt ansvarar för utförandet av insats, och förvaltningsrätten som prövar den enskildes rättigheter enligt lagtext och praxis.

3.3. Centrala begrepp

3.3.1. Diskurs

Diskurs är ett begrepp som vi i denna uppsats kopplar till socialkonstruktionismen och språkanvändandets betydelse för konstruktionen av den sociala verkligheten. Winther Jørgensen & Phillips (2000) beskriver att ordet diskurs oftast inrymmer idéer om att språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner. Exempelvis kan det talas om medicinsk diskurs, politisk diskurs eller social diskurs. Wideberg (2002) förklarar att diskurs innefattar allmänna logiker och tankesätt som alla individer i ett

samhälle förväntas förhålla sig till, det vill säga att människor förväntas presentera och positionera sig utifrån dessa diskurser (s.156–157). Då politiska strömningar, organisationers egenintressen och individers värderingar kan tänkas vara faktorer som påverkar hur LSS och begreppet “goda levnadsvillkor” tolkas och tillämpas i praktiken tänker vi att just diskurser, däribland “behovsdiskurser” som Fraser (2003) tar upp, är centrala att studera i denna studie. Diskursers funktion i konstruktionen av den sociala verkligheten kommer tas upp mer ingående i kapitel fyra där den kritiska diskursanalysen presenteras som ett sätt att studera och förstå just diskursiva mönster i språkanvändandet.

3.3.2. “Goda levnadsvillkor”

“Goda levnadsvillkor” beskrivs som ett centralt begrepp och övergripande mål i LSS. Detta begrepp inrymmer, enligt lagtexten, flera premisser: För att kunna anse att en person tillförsäkras goda levnadsvillkor skall personens fulla delaktighet i samhällslivet och personens rätt att leva som alla andra ska främjas. Den person som tillhör LSS personkretsar och är i behov har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service, vilka specificeras i LSS. Detta under förutsättning att behovet inte redan tillgodoses på något annat sätt. Vidare ska dessa insatser enligt LSS vara varaktiga och samordnade samt anpassas till mottagarens individuella behov. De ska utformas så att de är lättillgängliga för de personer som behöver dem och stärka deras förmåga att leva ett självständigt liv. Ett självständigt liv i jämlikhet med alla andra är alltså en aspekt som ingår i “goda levnadsvillkor”. Detta är en rättighet. Att insatserna är varaktiga är också en viktig aspekt. Personen ska kunna förlita sig på sin rätt till den insats hen är i behov av. Vi vill i samband med detta också nämna en kompletterande förklaring som brukarkooperativet STIL¹ formulerat för begreppet ”goda levnadsvillkor”:

“Goda levnadsvillkor handlar [...] om lika villkor, lika valmöjligheter. Det innebär att lagstiftningens kvalitetskriterium goda levnadsvillkor inte kan mätas i form av ett faktiskt slutresultat. Goda levnadsvillkor uppnås när den enskilde själv får bestämma vad som är angeläget i det egna livet, när de behov den enskilde tycker är angelägna blir tillgodosedda. Självbestämmande över de insatser (i form av t.ex. personlig assistans) en behöver är en förutsättning för självbestämmande över det egna livet. Det är en förutsättning för goda levnadsvillkor enligt lag och förarbeten. För att en serviceinsats ska vara personligt anpassad är det avgörande att den enskilde har kontroll över vem som ger service, vad som görs och hur det görs. Rätten att bestämma var och när jag behöver service innebär att serviceinsatsen finns

---

¹ STIL är en del av Independent livingrörelsen -en intresseorganisation av funktionshindrade för funktionshindrade.

till hands där jag befinner mig. Rätten att bestämma över vem, vad, hur, när och var är det som gör en serviceinsats personlig, och är en förutsättning för goda levnadsvillkor.”
(www.stil.se/sv/medborgargolv/godalevnadsvillkor)

En författare som tycks instämma med denna beskrivning är Erlandsson (2014b) som menar att “goda levnadsvillkor” kan uppnås genom att tillvarata den enskildes intressen och behov. Eftersom begreppet “Goda levnadsvillkor” anses vara ett avgörande begrepp och ett mål med LSS vilket måste beaktas för beslut avseende LSS insatser blir detta begrepp centralt i vår studie. I synnerhet då syftet med uppsatsen i stora drag handlar om att med ett kritiskt perspektiv undersöka hur den enskildes rättigheter enligt LSS befästs eller eventuellt urholkas inom ramen för förvaltningsrättens rättsfall.

4. Metod

I detta kapitel presenterar vi hur vi gått tillväga i genomförandet av denna studie, från datainsamling och urval till etiska överväganden. Vi har valt en kvalitativ forskningsansats med kritisk diskursanalys kombinerat med tematisk analysprocess som metod för att försöka svara på vår forskningsfråga. Såväl metod som tillvägagångssätt i bearbetningen av materialet beskrivs utförligt i de olika stycken som följer nedan. Slutligen redogör vi för frågorna kring validitet och reliabilitet samt våra etiska överväganden.

4.1. Kvalitativ metod

Vårt val av forskningsansats föll på kvalitativ metod, då syftet med denna studie handlar om att utforska och förstå hur den funktionshindrade personens rättigheter befästs- eller eventuellt urholkas, samt hur begreppet “goda levnadsvillkor” resoneras kring, inom ramen för förvaltningsrättens domar. Widerberg förklarar att ett syfte med den kvalitativa metoden är att kunna studera fenomenens egenskaper, att undersöka och analysera fenomenets betydelse, samt att få en djupare förståelse av fenomenet (Widerberg, 2002, s.15) och vi tänker att just kvalitativ metod därför lämpar sig väl i vår studie, där fenomenet vi valt att studera är *diskurser* som uttrycks genom språket i textform inom ramen för förvaltningsrättens rättsfall. Vår forskningsansats är varken i huvudsak induktiv eller deduktiv, utan snarare abduktiv. Ahrne & Svensson (2011, s. 193) förklarar att abduktion är en benämning som ibland används då deduktion och induktion växelspelar inom empirisk forskning. Vi har inte i förväg formulerat någon hypotes som vi avser pröva genom vår forskning, utan vårt syfte är istället att med öppenhet utforska vårt empiriska material utifrån vår frågeställning, vilket normalt skulle

kunna ses som en rent induktiv ansats. Samtidigt innehåller vår ansats vissa deduktiva inslag i och med att vi utgår ifrån vår förförståelse. Med förförståelsen menar vi själva problemet som vi identifierat, vilket har mynnat ut i denna studie; att vi tror att det finns ett behov för socialarbetare att hålla ett vakande öga över de sociala praktiker som påverkar den funktionshindrade personens tillgång till- eller avsaknad av goda levnadsvillkor. Rättigheter enligt LSS kan, särskilt i tider av nyliberalistiska idéströmningar, ses som viktiga att granska. Dessa rättigheter är dessutom kombinerade med en relativt otydlig lagstiftning som möjliggör varians av såväl tolkning och tillämpning- som utförande av LSS insatser.

4.2. Kritisk diskursanalys

Enligt den kritiska diskursanalysen utgör diskurs en viktig och betydelsefull form av den sociala praktiken som vi människor ingår i, vilken bildar vår sociala verklighet i olika sammanhang. En kritisk diskursanalys är därför en metod som passar för systematisk forskning där syftet är att empiriskt undersöka hur förhållandet ser ut mellan texter, händelser och sociala relationer (inklusive maktförhållanden), samt för att undersöka utveckling inom sociala och kulturella strukturer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.66–69). Diskurser har en konstituerande samt konstituerad funktion. Med andra ord kan man säga att genom diskurser skapas vår sociala världs strukturer och processer, samtidigt som människors diskursiva språkanvändande kan, enligt den kritiska diskursanalysen, påverka den sociala verkligheten (ibid). I vår studie har vi försökt identifiera och analysera de diskurser som aktualiseras i behovsbedömningen och rättstillämpningen rörande funktionshindrade människors rättigheter enligt LSS §9. Vi har därför undersökt vad som, enligt involverade parter, tycks motsvara “goda levnadsvillkor”, samt vad som följaktligen anses vara normalt att bevilja för en sökande i syfte att tillförsäkra denne “goda levnadsvillkor”. Vi har utifrån detta kritiskt problematiserat hur den enskildes rättigheter enligt LSS antingen kan befästas eller urholkas utifrån rättsfallen. I de rättsfall som vi studerat gör förvaltningsrätten sin bedömning genom att, med hjälp av lagtext, förarbeten och praxis, pröva lagligheten av socialnämndens beslut kring den enskildes rättigheter. Både bedömningen från socialnämnder i kommuner och från domare i förvaltningsrätterna presenteras i de rättsfall vi valt ut för vår studie. Dessa båda verksamheter omfattas i hög grad av liknande sociala praktiker i denna metods mening, det vill säga att de båda tillhör verksamheter som fattar beslut gällande insatser i LSS §9 och därmed påverkar den enskildes livssituation. Diskurser kring bedömningen av LSS insatser enligt §9 LSS påverkas

också av de diskurser som finns i propositioner, styrdokument och politiska strukturer, samt, enligt Erlandsson (2014) i viss mån av beslutfattarnas egna värderingar.

Diskursiva praktiker utgör en viktig del av den sociala praktiken inom vilken man producerar och konsumerar texter, såsom exempelvis beslutsdokument inom förvaltningsrätten. Vidare är diskursiva praktiker med och skapar samt upprätthåller ojämlika maktförhållanden mellan grupper i samhället utifrån kön, klass, etnicitet, funktionshinder osv. I denna mening är den kritiska diskursanalysen användbar för att utreda och synliggöra vilken roll de diskursiva praktikerna spelar i skapandet och vidmakthållandet av ojämlika sociala maktrelationer. Ett syfte med att använda kritisk diskursanalys kan alltså vara att bidra till en social förändring i riktning mot att minska ojämlika maktrelationer i interaktionen mellan olika sociala grupper i samhället (ibid, s.69-70). Detta är förenligt med vårt syfte, som ämnar synliggöra de diskurser och maktordningar som förekommer i beslutfattandet inom samhälleliga maktorgan såsom socialnämnd och förvaltningsrätt.

4.3. Material

Vi har valt att använda oss av förvaltningsrättens avgöranden eftersom förvaltningsrätten är den första besvärinstans som den sökande kan överklaga till om denne fått ett avslagsbeslut, eller ett beslut som inte är tillfredsställande, avseende en ansökan för någon av LSS stödinsatser inom hemkommunen.

4.3.1. Urval

Då vårt övergripande syfte var att undersöka och kritiskt problematisera hur den klagandes rätt till insatser enligt LSS 9§ befästs eller eventuellt urholkas i förvaltningsrättens rättsfall i dagsläget bestämde vi att ett urvalskriterium skulle vara att begränsa oss till avgöranden från första instans; förvaltningsrätt. Ett andra kriterium var den tidsmässiga avgränsningen. Vi valde år 2018, då dessa rättsfall kunde bedömas vara så aktuella som möjligt för "dagsläget". Vi övervägde först att begränsa vår frågeställning till endast en specifik insats, men efter en provsökning med avgränsning kring insatsen "Ledsagare" fann vi att de första tio rättsfallen i sökträffen var väldigt lika. Vi valde att ta bort denna avgränsning då vi bedömde att en sökning utan begränsning till specifik insats skulle ge flera varierade resonemang och beskrivningar kring den funktionshindrades rätt till insats än vad ett avgränsat urval skulle ge. Då begreppet "goda levnadsvillkor" kan betraktas som ett övergripande syfte i bedömning av den sökandes rätt till LSS insatser bedömde vi att detta skulle kunna studeras utifrån rättsfall som rör olika

insatser. Att få med detta begrepp blev således ett ytterligare urvalskriterium. "Goda levnadsvillkor" fick därför utgöra en av våra söktermer i urvalet. En mer utförlig redogörelse för vår datainsamling presenteras i kommande stycke. De tolv rättsfall vi valt ut för vår undersökning presenteras i bilaga 1.

Det första urvalet resulterade i att de tio första rättsfallen i träfflistan omfattade 9 rättsfall där domen inneburit avslag. Vi ansåg att detta skulle kunna begränsa ett "nyanserat" resultat i denna studie. För att få en bättre balans i urvalet av rättsfall bestämde vi oss därmed för att göra en till datainsamling där samma urvalsförfarande tillämpades men med ett tillägg av sökordet "bifall". Detta resulterade i att vi bland de tio första träffarna kunde inhämta fyra rättsfall där domen inneburit bifall. På så sätt uppnådde vi, med det första urvalet sammanlagt 5 bifall och 9 avslag. För att uppnå en jämnare fördelning mellan avslag och bifall valde vi att utesluta två rättsfall med avslag. Vi bedömde att vi kunde ta bort två rättsfall som inte tillförde någon ny information, och som därav inte skulle förändra utfallet i analysen.

Då vi reflekterade över mängden empiri som vi behövde samla in tog vi hjälp av Widerberg, som när det gäller diskursanalys mer generellt förklarar att den typen av textnära analyser ofta kräver att relativt stora textavsnitt redovisas som bakgrund till de resonemang man för. Widerberg förklarar att detta gör att denna typ av analyser kan bli utrymmeskrävande. Författaren skriver vidare att diskursanalys tar tid och om forskaren också tänker använda en tematisk analys som ett komplement ska man försöka begränsa antalet analyser, särskilt om man har få sidor till sitt förfogande eftersom varje typ av analys tar textmässigt stort utrymme (Widerberg, 2002, s.175). Av den anledningen "måste man i allmänhet begränsa antalet analyser som ingår i slutrapporten och valet av texter och textavsnitt måste motiveras" (Widerberg, 2002, s. 159-160). Av denna anledning valde vi att nöja oss med de tolv rättsfallen, då vår datainsamlingsmetod, vilken presenteras nedan, skulle tillåta oss att hämta in fler rättsfall om detta i senare skede skulle visa sig bli nödvändigt.

4.3.2. Datainsamling

För vår datainsamling använde vi oss av den juridiska databasen Karnov, via Uppsala universitetsbibliotek, vilket vi har tillgång till i egenskap av studenter vid Uppsala Universitet. En första datainsamling ägde rum den 10 april 2018, kl 11.00. Som sökord använde vi "LSS goda levnadsvillkor", detta i syfte att få fram de fall som handlar om LSS och som tar upp begreppet "goda levnadsvillkor" i högsta möjliga mån, då detta är ett centralt begrepp i vår studie. I databasens sökfilter angav vi årtal: 2018 och "socialrätt" som rättsområde och fick då

459 resultat. Genom att använda söktermen “goda levnadsvillkor” räknade vi med att vår sökning skulle resultera i att de rättsfall inom vilka begreppet nämns flest gånger skulle komma högst upp i träfflistan. Sökordet “LSS” bedömde vi skulle hjälpa oss att sälla bort rättsfall som nämnde “goda levnadsvillkor” men inte berörde LSS insatser. På detta vis kunde vi beta av träfflistan uppifrån och ned och välja de tio första rättsfallen som berörde en LSS insats enligt LSS §9. En andra datainsamling genomfördes på samma sätt som den första, med tillägg av sökordet “bifall”. Denna insamling ägde rum den 1 maj 2018 kl 9.00 och vi fick då 160 resultat. Efter den första och andra datainsamlingen utgjorde vårt material 12 rättsfall, där 7 var avslag och resterande var bifall.

4.4. Bearbetning och analysprocess

I den kritiska diskursanalysen ska forskaren göra en reell empirisk textanalys av språket i det sociala sammanhanget. Fokus i analysen ska läggas på de diskursiva praktiker som skapar den sociala verkligheten, världsbilder, och sociala relationer, vilket även omfattar maktrelationer, osv (*Winther Jørgensen, Marianne; Phillips, Louise Torhell, 2000, s.68–69*). Detta har vi tagit fasta på i vår analys, samtidigt som vi även hämtat inspiration från en tematisk analysprocess när det kommer till hur vi strukturerat upp bearbetningen av vår empiri. Reduktion av data (kodning), presentation av data (tematisering), samt slutsatser och verifiering (summering) utgör tre nivåer i en tematisk kvalitativ analysprocess (*Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014, s.34*). För att göra vårt empiriska material mer hanterbart började vi med att skriva ut de rättsfall som utgör vår empiri för att sedan koda och tematisera dessa genom att i texten markera stycken, meningar och ord som tycktes ge uttryck för centrala teman i de olika rättsfallen. Samtidigt skiljer sig vår metod från en traditionell tematisk analys då vi fokuserat på maktrelationerna mellan de olika parter som representeras inom rättsfallet och hur dessa parter genom sina beskrivningar, anföranden och bedömningar ger uttryck för olika förhållningssätt kring olika teman. På sätt och vis har vi stundtals likställt begreppet “diskurs” med centrala “teman” eftersom, de centrala teman vi funnit kommit “på tal” genom diskursivt språkanvändande som ibland skiljer sig åt beroende på vilken av parternas yttrande det är som beskrivs i texten.

Att vi valt att kombinera diskursanalys med en tematisk analys hänger samman med hur vi använt oss av vår teoretiska utgångspunkt. *Widerberg* menar att forskare alltid bör välja metoder som kan bekräfta forskningens teoretiska utgångspunkter och att teori och metod alltid bör hänga ihop (2002, s.174).). I bearbetningen av vårt material har vi använt socialkonstruktionismen som en grundläggande teoretisk förståelseram samt *Frasers* (2003)

kritiska perspektiv som utgångspunkt för att kunna identifiera teman/ diskurser där ojämlika maktförhållanden mellan de professionella och den enskilde individen framträder, bland annat i form av de professionellas tolkningsföreträde. Efter att vi har läst alla rättsfall vi insamlat kunde vi med hjälp av vår teori och våra teoretiska begrepp välja ut och analysera vissa citat och textavsnitt från vårt empiriska material. Vi fokuserade bland annat på hur- och på vilket sätt begreppet “goda levnadsvillkor” kom på tal i texterna. På detta sätt har vi kunnat hitta mönster i vårt material samt kunnat reducera detta till en uppsättning kategorier i relationen till våra frågeställningar. Hjerm et al. menar att målet med tematisering är att forskaren ska kunna ta ställning till hur kategorierna som skapats genom kodning ordnas i relation till varandra. Detta sker genom att hitta ett mönster som är meningsfullt i förhållande till forskningens frågeställningar och teoretiska utgångspunkter, samt i förhållande till kunskap som forskaren har fått och utvecklat utifrån materialets innehåll (s.35,37,40). De “teman” vi sammanställt utgörs i denna uppsats av fem övergripande diskurser som varit framstående i empirin.

I enlighet med vad Hjerm et al. har beskrivit i den sista nivån av den tematiska analysprocessen har vi kunnat efter ett antal läsningar och genomgångar av materialet börja rikta fokus mot att använda de kodade och tematiserade material som grund för analyser och slutsatser i förhållande till vårt syfte och våra frågeställningar. Utifrån de textavsnitten som vi analyserade kunde vi diskutera några möjliga tolkningar. De tolkningar vi kom fram till grundade sig på att vi hade läst alla rättsfallen (helheten) och sedan tolkat de utvalda textavsnitten ur ett helhetsperspektiv. Helhetsperspektivet utgjordes av vår abduktiva ansats, där såväl öppenhet som förförståelse utifrån uppsatsens problemområde spelade in. Vidare har vi kunnat med hjälp av våra centrala begrepp analysera samt identifiera teman/ diskurser där resonemangen kring goda levnadsvillkor av de olika berörda parterna var synliga. I denna nivå (summering) ska forskaren försäkra sig om att hen har gjort allt som kan göras för att undvika tvärsäkra och dåligt underbyggda slutsatser. Detta sker när forskaren utmanar sina egna konklusioner genom att gå tillbaka och konfrontera dem med data (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014, s.41).

4.5. Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är vanliga kvalitetskrav inom den kvantitativa forskningen. Försök i att bedöma den kvalitativa forskningen utifrån dessa krav görs också, dock är sådana försök meningslösa menar Hjerm, Lindgren & Nilsson (2014, s.82). Samma författare skriver vidare att reliabilitet handlar om “stabilitet i data och procedurer” och med detta avses säkra, påtagliga och upprepade mätningar, vilket utgör ett centralt kriterium i kvantitativa forskningar.

Reliabilitet kan inte vara en bedömningsgrund i kvalitativ forskning på samma sätt som den är i den kvantitativa ansatsen eftersom den inte kan grundas på säkra och upprepade mätningar. Med validitet avses huruvida forskaren faktiskt mäter det som avsetts mätas. Ett sådant krav kan inte förekomma i den kvalitativa forskningen eftersom “det är känsligheten för kontextfaktorer och mångfald som är själva poängen med metoden, inte stabilitet eller standardisering” (s.82). Hjerm et al. skriver utifrån vad Lincoln och Guba (1985) presenterat kring bedömningskriterier av den kvalitativa forskningen som kan ersätta validitet och reliabilitet. Dessa bedömningskriterier sammanfattats i fem rubriker och de är påtaglighet, trovärdighet, tillförlitlighet, överförbarhet, och bekräftelsebarhet. Hjerm et al. förklarar att dessa begrepp avser att kvalitetssäkra kvalitativa analyser genom exempelvis att vara noggrann och logisk i begrepps användning, att vara noga med att analysen är väl grundad på data, att slutsatserna är logiska samt att man har beaktat de alternativa tolkningarna i analysen (ibid, s.83–84). I denna studie har vi tagit hänsyn till dessa kvalitetskriterier genom att vara noggranna och tydliga med våra centrala begrepp, teoretiska utgångspunkter som utgör våra “glasögon” i analysen av vårt empiriska material och metod för att komma fram till logiska slutsatser.

4.6. Etiska överväganden

Forskaren har ett ansvar att överväga mellan forskningens förväntade resultat och de möjliga lång- och kortsiktiga risker som kan framkomma till följd av denna forskning. Det finns fyra etiska principer som utgör en grund för forskning för att kunna skapa ett skyddssystem för undersökningsdeltagare. Forskningens fyra etiska principer utgörs av samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, informationskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 1990, s.5–6). Enligt den första principen; *samtyckeskravet*, ska forskaren hämta deltagarnas samtycke för att medverka i en undersökning, samt att de har självbestämmanderätt över sitt samtycke till deltagandet i undersökningen. Enligt den andra principen; *konfidentialitetskravet*, ska uppgifter om deltagandet och deltagarnas personuppgifter förvaras anonymt så att de som inte är behöriga inte tar del av uppgifterna. Enligt den tredje principen; *informationskravet*, ska forskaren ge undersökningsdeltagare all relevant information som eventuellt kan påverka deras villighet att medverka i den aktuella undersökningen. Undersökningsdeltagarna ska huvudsakligen vara medvetna om undersökningssyfte, vilka villkor som gäller medverkan i den aktuella undersökningen, samt att de får ta tillbaka deras samtycke till undersökningsdeltagande utan att få negativa följder. För den fjärde principen i forskningsetik

”nyttjandekravet” ska forskaren använda deltagarnas personuppgifter endast för forskningssyfte/ forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 1990, s.7–14). När det kommer till vår forskningsstudie kommer vi att använda oss av förvaltningsrättens domar och rättsfall vilka är offentliga handlingar som alla med tillgång till bibliotekets resurser kan ta del av via internetsökning. Detta innebär att vi inte är i behov av att hämta samtycke från parter som rättsfallen tar upp, då alla som är intresserade av rättsfallen kan få tillgång till dem. Rättsfallen, som vi kommer att använda oss av, handlar givetvis om individers personliga ärenden men i vår analys och i resultat kommer vi inte att använda oss av eller presentera personspecifik information som gäller enskilda individer, såsom exakt ålder, namn, adress, individers bakgrund etc. Det vill säga att personuppgifter för personer som berörs i rättsfallen kommer att förvaras anonymt. Vårt fokus kommer att endast läggas på diskurser kring begreppet “goda levnadsvillkor” och hur det tolkas, samt hur resonemang förs kring funktionshindrade personers rättigheter i de olika rättsfallen vi har valt ut. I vissa fall kommer vi dock nämna ungefärlig ålder för den person som insatsen ifråga gäller, då ålder många gånger påverkar rättens bedömning i det enskilda fallet. Detta i enlighet med prop. 1992/93:159 som tar upp att ”Vid bedömning av om den enskilde är i behov av insatsen i sin livsföring måste jämförelse göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder”. Vi bedömer dock att vi trots detta kommer kunna bevara den enskildes anonymitet, då vi i samband med ungefärlig ålder inte kommer att nämna några andra personspecifika attribut som kan föra tankarna till en särskild individ. Personnamn i rättsfallen har ersatts med olika bokstäver och alla könsspecifika pronomen har ersatts med “hen”. Vi har valt att kalla kommunens part för “socialnämnden” i alla rättsfall, trots att benämningen för den beslutande parten i hemkommunen varierar. Detta för att inte föra tankarna till huruvida det rör sig om en stadsdelsförvaltning i en storstad eller omsorgsförvaltning i en glesbygds kommun.

5. Resultat

Förvaltningsrättens bedömning av huruvida den enskilde som ansöker om en insats enligt LSS 9§ har rätt till- och är i behov av insatsen i sin livsföring görs utifrån vad som står i lagtexten, förarbeten och praxis i form av tidigare domslut. I alla de tolv rättsfallen vi valt ut återkommer en hänvisning till vad som står enligt LSS 7§. Formuleringen nedan har tagits från ett av rättsfallen, och liknande formuleringar återkommer på olika sätt i alla rättsfallen:

Av 7 § första stycket LSS framgår att personer som tillhör lagens personkrets har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1-9 om de behöver

sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt[...] Enligt 7 § andra stycket LSS ska den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska anpassas till mottagarens individuella behov och utformas så att de är lättillgängliga för dem som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv (Mål nr 3397–17, s.2).

Bedömningen av huruvida den enskilde är i behov av- och har rätt till en specifik insats enligt LSS 9§ för att kunna tillförsäkras goda levnadsvillkor byggs vidare den enskildes specifika situation samt på hur syftet med den aktuella insatsen beskrivs i LSS förarbeten.

I rättsfallen kunde vi identifiera några återkommande teman och diskurser som vi kommer att redogöra för, analysera och dra våra slutsatser utifrån nedan. Under bearbetningen av vårt material märkte vi att vissa diskurser som vi formulerade i detta kapitel var återkommande i de flesta rättsfallen vi valt ut. Detta medförde att vi fann det något problematiskt att avgöra hur vi bäst skulle tematisera och strukturera detta kapitel. Vi fann även att många diskurser som vi kunde urskilja gick in i varandra och överlappar varandra. Vi har dock försökt att presentera rättsfallen under de diskurser som varit mest centrala- eller framstående i dem. Vissa diskurser har vi av samma skäl valt att nämna på flera ställen.

5.1. Diskursen om definitionen och tolkningen av behoven

Mål nr 2615–17 handlar om insatsen “ledsagarservice” och i detta mål har förvaltningsrätten upphävt socialnämndens beslut att avslå den enskildes (R) ansökan om en utökning av insatsen ledsagarservice från beviljade 10 timmar per vecka till 13 timmar per vecka. Förvaltningsrätten bifaller med andra ord den enskildes överklagande. Socialnämnden hade motiverat sitt avslag på R’s ansökan med att R uppnår goda levnadsvillkor genom de redan beviljade insatserna enligt LSS i form av ledsagarservice och boendestöd. Förvaltningsrätten skriver att av socialnämndens utredning framgår bland annat följande:

R har förlorat synen i vuxen ålder och är blind. Hen är beviljad färdtjänst, ledsagarservice enligt LSS med 10 timmar per vecka samt boendestöd med 23 timmar och 15 minuter per vecka. R bor ensam och har sjukersättning (Mål nr 2615–17, s.4).

Vid bedömningen av huruvida R är i behov av, och har rätt till utökning av insatsen ledsagarservice har Förvaltningsrätten grundat sitt resonemang på följande referat ur ett förarbete till LSS:

Vid bedömningen av om den enskilde behöver en insats i sin livsföring ska en jämförelse göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder (prop. 1992/93:159 s. 172). (Mål nr 2615–17, s.4).

Utifrån det förarbete som citeras ovan har förvaltningsrätten funnit att de beviljade 10 timmar per vecka av insatsen ledsagarservice inte kan anses tillräckliga för att kunna tillgodose R's behov, då jämförelse gjorts med vad som anses vara normal livsföring för andra personer i samma ålder. Det kan tolkas som att förvaltningsrätten hävdar den enskildes rätt till insats med den "normala livsföringens" diskurs, vilken bidrar till ett konstituerande eller återskapande av uppfattningen att den funktionshindrade har rätt till ett " normalt liv" som alla andra. Förvaltningsrätten beskriver i sin bedömning att R fortfarande är under 65 år och att andra friska personer i samma ålder normalt förväntas ha ett arbete. Ytterligare en diskurs som blir synlig är den "sociala gemenskapens diskurs" då förvaltningsrätten vidare beskriver att inom ramen för yrkeslivet skall personen normalt tillgodose en del av sitt behov av personliga kontakter och social kommunikation. R har dock sjukersättning och arbetar med andra ord inte, trots att hen är i arbetsför ålder. Förvaltningsrätten påpekar även att R bor ensam, vilket ytterligare argumenterar för att R saknar socialt umgänge i vardagen. Förvaltningsrätten bedömer att R endast får en del av sitt behov av sociala kontakter tillgodosett genom det redan beviljade boendestödet. Utifrån socialnämndens utredning som Förvaltningsrätten beskrivit i sin bedömning framgår att R inte har möjlighet att gå ut på egen hand på grund av sitt funktionshinder vilket medför att R upplever sig isolerad i hemmet och att detta påverkar hens hälsotillstånd på ett negativt sätt, något som även styrks av ett läkarintyg från vuxenpsykiatri. Förvaltningsrätten tycks anta dessa psykosociala och medicinska skäl, vilka styrks av en legitimerad yrkeskategori såsom läkare, som legitima argument för att bevilja insats, och har mot denna bakgrund funnit att R har rätt till den sökta insatsen för att kunna uppnå goda levnadsvillkor och normal livsföring i likhet med andra i samma ålder. Här visas hur den enskilde behövt ge legitimitet åt sina behov genom att definiera dessa i medicinska, snarare än sociala termer och styrka dessa med ett läkarintyg, som visar att hen talar "sanning". Det kan tyckas att detta inte borde vara nödvändigt idag, under det sociala paradigmet, där den enskildes rätt till insats borde stå i centrum. Emellertid kan förvaltningsrättens diskursiva ställningstagande tolkas som att beslutet här verkar för att stärka den enskildes rättigheter och att rättigheterna för den funktionshindrade enligt LSS därmed befästs.

I mål 3397–17 som också handlar om insatsen ledsagarservice har Förvaltningsrätten istället gett avslag på den klagandens (X) överklagan. I detta fall har socialnämnden beslutat att inte bevilja en utökning av insatsen ledsagarservice med 8 timmar per vecka, utöver de redan beviljade 18 timmar som X redan har. I skälen som socialnämnden angivit för beslutet har angetts att X tillförsäkras goda levnadsvillkor genom de 18 timmar som redan är beviljade. I skälet för beslutet uppges även att X “tränar för mycket”. Det framgår dock inte vem som påstår det, och inte heller på vilka grunder detta påstås. I sin överklagan undrar därför X om denna utsaga endast handlar om “antaganden och tyckanden” eller om det faktiskt finns någon faktabaserad grund till att påstå att hen tränar för mycket. Vidare anför X som skäl för överklagandet att hen genom att beviljas 24 timmar ledsagare i veckan kommer få en högre livskvalité i form av mer träningstimmar trots sitt funktionshinder. Detta har förvaltningsrätten ej sett som skäl för att ändra nämndens beslut och överklagandet har därmed fått avslag. Förvaltningsrättens har i sitt avgörande hänvisat bland annat till vad högsta förvaltningsdomstolen uttalat kring insatsen i en tidigare dom:

Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening talar övervägande skäl för att lagstiftarens avsikt har varit att insatsen ledsagarservice tar sikte på en tämligen begränsad insats, avsedd att ge funktionshindrade som inte uppfyller förutsättningarna för personlig assistans ökade möjligheter att genomföra enklare aktiviteter och bryta social isolering (HFD 2011 ref. 8). (Mål 3397–17, s.2).

Vidare bedömer förvaltningsrätten att det av utredningen inte framgår några skäl som stödjer att X är i behov av ytterligare träning för att tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Å ena sidan kan det anses förståeligt att utökning av insatsen ledsagare har beviljats i det första fallet (mål nr 2615–17) men inte i detta senare fallet, då det av tillgänglig information i rättsfallet kan argumenteras att den enskilde R löper större risk för social isolering än vad den enskilde X gör. Dock är det viktigt att påpeka att mer information om den enskildes situation behövs för att i denna studie kunna göra en sådan bedömning. Det största och mest framstående “problemet” i detta fall tycks vara att socialnämnden uttalar ett påstående om att “X tränar för mycket” utan att motivera detta med en saklig källa som grund. Berger och Luckmann menar det går att få inblick i hur den sociala verkligheten- och olika definitioner av denna konstrueras genom att ifrågasätta det som annars tas för givet. “Vem påstår det?” är en mycket viktig och användbar fråga enligt författarna (1998, s. 137). Det är precis den typen av ifrågasättande som X gör i detta fall. X synar socialnämndens godtyckliga påstående och begär att få veta vad detta

grundar sig på, eller om det bara är löst tyckande. Om så skulle vara fallet kan det anses att det påståendet verkligen inte hör hemma i en behovsbedömning, särskilt inte kring rätten till insatser som syftar till att bland annat öka den funktionshindrades självbestämmande. Hur behoven ska definieras, vilka behov som anses legitima, och hur dessa ska uppfyllas är inte självklart, de konstrueras socialt och blir lätt föremål för en, enligt Fraser (2003) "politisk maktkamp" om tolkningsföreträde, vilket detta fall ger exempel på. De professionella parterna har ett försprång på grund av sin institutionella maktposition. Denna "maktkamp" kommer belysas vidare i och med kommande rättsfall som handlar om insatsen "biträde av kontaktperson".

I mål nr 6049–17 har Förvaltningsrätten gett avslag på ett överklagande som rör rätten till fortsättning av insatsen "biträde av kontaktperson". Den klagande parten (A) överklagade socialnämndens beslut vilket var att avsluta insatsen på grund av förändringar som har skett i A's livssituation, vilka framkommit i en omprövning av A's behov. Socialnämnden menar att A får sitt behov av kontaktperson tillgodosett genom en annan redan beviljad insats enligt 9 § 9 LSS, vilken i detta fall är bostad med särskild service för vuxna. I överklagandet yttrar A att personalbemanning har minskats under helgerna på den servicebostad som hen bor på. A förklarar att detta betyder att det inte kommer ske enskilda utflykter med personalen på boendet under helgerna. A yttrar vidare att en stark relation har byggts till kontaktpersonen, samt att hen är rädd för att indragning av insatsen kan påverka hens sociala utveckling på ett negativt sätt. Socialnämnden har på följande sätt yttrat sig angående detta yrkande:

A bor i en bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS. A har möjlighet att vid behov få hjälp av personal hela dygnet. De uppgifter som ankommer på en kontaktperson kan tillgodoses inom ramen för en LSS-bostad. Det innebär att boendepersonalen vid behov kan och ska tillgodose fritidsaktiviteter för A. Det stämmer inte att personalbemanningen på boendet har minskat utan det har endast gjorts schemaändringar. A har möjlighet till enskilda aktiviteter med personal om hen önskar (Mål nr 6049–17, s.2).

I den andra delen av citatet ovan: "Det stämmer inte att personalbemanningen [...]" framgår det att socialnämnden tar sig rätt till tolkningsföreträde i frågan om huruvida den klagandes behov faktiskt är uppfyllda eller ej. Den klagandens yrkande framställs som osant och illegitimt, genom att Socialnämnden säger att det helt enkelt inte stämmer att personalbemanningen har minskat, och lägger till att A har möjlighet till enskilda aktiviteter

med personal "om hen vill". Förvaltningsrätten har sedan grundat sitt beslut på socialnämndens bedömning, och håller med om att den klagandens behov av kontaktperson får anses vara tillgodosett genom att A kan få den hjälp och det stöd hen behöver i aktiviteter och sociala kontakter från personalen på servicebostaden, trots att A uttryckt att så inte är fallet.

Utifrån socialnämndens- och förvaltningsrättens bedömningar som görs tillgängliga i rättsfallet blir det tydligt vem som definierar klientens behov och hur det definieras. I vårt teorikapitel tog vi upp det Fraser (2003) skriver om att det i välfärdsstatliga samhällen finns en mängd olika konkurrerande sätt att tala om och tolka människors behov. Fraser teoretiserar kring den kamp som blir synlig här, där tolkning av behov, makt att definiera behoven, samt kampen om att bestämma över hur dessa behov kan tillfredsställas alla framträder. I sin bedömning skriver Förvaltningsrätten bland annat: "*Att A har byggt upp en god relation till den tidigare kontaktpersonen kan inte medföra någon annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås*" (Mål nr 6049–17, s.4). Förvaltningsrättens tycks med en juridisk diskurs avfärda den klagandes mer terapeutiska behovsdiskurs, kring behovet av att behålla en god social relation. Av förvaltningsrätten tycks denna behovsdefinition dock inte accepteras som en legitim fråga i sammanhanget.

Fraser (2003) beskriver att särskilda krav på vad det är som tillfredsställer människors behov är "internt dialogiserade". I detta fall tycks det handla om att socialnämndens och rättens behovstolkningar och deras bedömningar av huruvida den enskildes behov redan är tillfredsställt eller inte, samt hur detta behov kan blir tillgodosett, är präglad av interna politiska, respektive juridiska strukturella riktlinjer, snarare än på hur den enskilde upplever och beskriver sin livssituation. Ett problem som kan tyckas uppenbart är att den enskildes röst i dennes försök till att definiera sina egna behov har svårt att mäta sig med de mäktigare röster som utgörs av socialnämnd och förvaltningsrätt. I målet i fråga, nr 6049-17, har socialnämnden skrivit i sitt yttrande att det som A yrkat på inte stämmer. Underförstått här är att "vad som stämmer eller inte" definieras utifrån den verklighetsuppfattning och kunskap som socialnämnden har, vilken man här vill rättfärdiga som "allmängiltig". Vad den enskilde förstår och erfar som "verkligt" konstrueras av socialnämnden som osant. På motsvarande sätt har förvaltningsrätten byggt sin bedömning på socialnämndens yttrande samt lagt till att hänsyn inte skall tas till A's goda relation till kontaktpersonen. Här blir uppenbart att socialnämnden och rätten genom sina legitimerade maktpositioner har tolkningsföreträde när det handlar om hur verkligheten skall förstås och behoven ska definieras i sammanhanget. Vi ställer oss frågan

vad som händer med den enskildes rättigheter och goda levnadsvillkor i detta fall? Vi bedömer att det kan finnas en poäng med att vända blicken till en intressegrupp av funktionshindrade som verkar för att stärka rösten för funktionshindrade, och ett möjligt svar kan ges med hjälp av hur brukarkooperativet STIL ser på syftet med LSS utifrån dess förarbeten. STIL menar att:

Goda levnadsvillkor uppnås när den enskilde själv får bestämma vad som är angeläget i det egna livet, när de behov den enskilde tycker är angelägna blir tillgodosedda. [...] Rätten att bestämma över vem, vad, hur, när och var är det som gör en serviceinsats personlig, och är en förutsättning för goda levnadsvillkor (STIL, 2018).

Att få behålla den kontaktperson till vilken en relation byggts upp är det behov som A uttrycker som angeläget i detta fall, samt att kunna få komma iväg på fritidsaktiviteter och enskilda utflykter utan att behöva anpassa sig till boendets schemaläggning. Detta tas inte i beaktning av varken socialnämnden eller rätten vilket kan bidra till att urholka den enskildes rättigheter, som de är tänkta enligt syftet med LSS, i detta fall.

I mål nr 5502–17 som också handlar om insatsen “biträde av kontaktperson” har Förvaltningsrätten, till skillnad från i det förra rättsfallet, gett bifall på den enskildes (H) överklagande avseende en fortsättning av insatsen kontaktperson enligt LSS 9§ 4. Socialnämnden hade beslutat att H inte längre har rätt att behålla insatsen på grund av förändringar som skett i H’s livssituation. Socialnämnden bedömer vid uppföljning av H’s behov av kontaktperson att H uppnår goda levnadsvillkor och får sitt behov tillgodosett i dagsläget genom de redan beviljade insatserna i form av daglig verksamhet, bostad med särskild service samt genom egna resurser i form av goda kontakter med sina anhöriga.

Förvaltningsrätten beskriver utifrån socialnämndens utredning att H vid det grundläggande beslutet, det vill säga då H för första gången beviljades insatsen kontaktperson enligt LSS 9§ 4, hade hen också insatsen “bostad med särskild service” beviljad. I dagsläget har H fått byta sitt boende men det är i samma form som det föregående boendet, vilket innebär att båda boenden har varit i form av bostad med särskild service. Förvaltningsrätten beskriver vidare utifrån socialnämndens utredning att det inte finns något stöd som visar att H’s delaktighet i det nya boendet har förändrats nämnvärt jämfört med hur det var på det föregående boendet. Mot denna bakgrund har Förvaltningsrätten motsagt socialnämndens beslut och bedömt att H’s livssituation inte har ändrats på det sättet som medför att det grundläggande beslutet skall ändras. Förvaltningsrätten skriver att “nämnden hade därför inte rätt att ompröva det gynnande

beslutet om kontaktperson” (Mål nr 5502-17, s.3). I detta fall kan förvaltningsrätten tolkas fungera som en “bevakare” av den enskildes rättigheter enligt lag, då förvaltningsrätten här pekat ut en från socialnämndens sida “godtycklig” och ej rättvis omprövning av en insats som den enskilde beviljats. Därmed har förvaltningsrätten motsagt socialnämndens bedömning och befäst den enskildes rättigheter.

5.2. Diskursen om behovet av social gemenskap och att “komma ut i samhället”

I de fyra rättsfall som handlar om insatsen “biträde av kontaktperson” har vi funnit ett återkommande referat från ett förarbete till LSS, med viss variation i formuleringen, i Förvaltningsrättens motivering till den bedömning som gjorts. I mål nr 6049–17 lyder denna formulering:

En kontaktperson ska vara en medmänniska som kan hjälpa den funktionshindrade att komma i kontakt med andra människor och komma ut i samhället. Avsikten är främst att tillgodose behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras. Många personer med funktionshinder saknar gemenskapen med andra människor i arbetslivet och i fritidssammanhang. En viktig uppgift för kontaktpersonen ska vara att bryta den funktionshindrades isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamhet (prop. 1992/93:159 s. 75 f. och s. 178). (Mål nr 6049–17, s.3).

Förvaltningsrätten tar upp detta eftersom det är en viktig grund för avgörandet som de måste ta hänsyn till i sin rättsliga bedömning.

I mål 2603–17 har socialnämnden avslagit den enskildes (Z) ansökan insatsen “biträde av kontaktperson”. Enligt förvaltningsrätten motiverade socialnämnden avslaget enligt följande:

Z behov av samvaro och hjälp till fritidsaktivitet bedömdes vara tillgodosett genom att hen bor i bostad med särskild service och är beviljad insatsen daglig verksamhet samt att hen därutöver har god kontakt med anhöriga. Hen bedöms vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor utan den ansökta insatsen (Mål 2603–17, s.2)

Detta mål har mycket gemensamt med ett tidigare rättsfall vi tog upp (mål nr 6049–17). Den klagande, Z, yrkade precis som i mål nr 6049–17, på att boendets bemanning inte ger utrymme för tillräcklig fritidsaktivitet. Förvaltningsrätten tar upp att Z yrkande att grundbemanning på boendet består av två personal och att det är svårt för personalen att komma ut på promenad

med Z, framförallt på helgerna. Detta förklarades bero på att samtliga boende är rullstolsburna och har stora hjälpbehov. Z menade att “även om hen ibland får delta i aktiviteter utanför boendet så upplever hen att det inte är så frekvent”. Det framgår av resonemanget att Z upplever att hens behov av att komma ut på fritidsaktiviteter utanför boendet inte uppfylls under de omständigheter som råder, och att en grundbemanning på två personal i kombination med de hjälpbehov de boende har inte lämnar särskilt mycket utrymme för hens behov av fritidsaktivitet, exempelvis promenader. I Z’s anförande menar hen att “*Med en kontaktperson kan detta behov tillgodoses och hen kan också komma ut på aktiviteter som teater, bio och annat*” (Mål 2603–17, s.2).

Förvaltningsrätten beskriver utifrån den utredning som gjorts av socialnämnden att Z är väldigt social och gärna vistas i gemensamhetslokaler med andra boende. Det framgår också att Z har daglig verksamhet och att hen i samband med denna “*alltid har en personal som går med hen varje dag*” (Mål 2603-17, s.3). Vidare nämns att Z enligt utredningen har en “*fin och regelbunden kontakt med sin familj*” (Mål 2603-17, s.3). Z’s gode man har som svar på detta anfört att Z “*saknar ett socialt nätverk utöver familjen och att hen önskar insatsen kontaktperson för att få möjlighet att komma ut på aktiviteter med någon utomstående*” (Mål 2603–17, s.4). Att Z är i tidiga 20-årsåldern och att det kan anses som normalt att i denna ålder ha ett behov av att umgås med någon utomstående är dock inget som tas i beaktning av varken socialnämnd eller rätten i detta fall. Detta trots att ett förarbete som rätten vanligtvis hänvisar till säger att en jämförelse måste göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder vid bedömningen av om den enskilde har behov av insats i sin livsföring (prop. 1992/93:159 s.50 & 172). Gode mannen tycks föra en sorts “normal livsförings” diskurs kring brukarens behov, där antagandet om att Z har rätt till att komma ut på aktiviteter med någon utomstående men av förvaltningsrätten beaktas inte detta som ett legitimt skäl för att styrka behov av insats i detta fall.

Förvaltningsrätten hänvisar bland annat till 9§ LSS där det anges att “*omvårdnad samt fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter ingår i insatsen bostad med särskild service för vuxna*”, vilket innebär att Förvaltningsrätten bedömer att behovet är tillgodosett av redan beviljad insats. Förvaltningsrätten förklarar att även då de inte ifrågasätter att Z på grund av sin funktionsnedsättning har svårigheter att etablera kontakter med andra, menar de att hens behov av social gemenskap tillgodoses genom att hen har kontakt med både personal på boendet, andra boende liksom personal på den dagliga verksamheten. Utöver detta har hen god kontakt

med sin familj. Bedömningen är därför att Z “inte lever i sådan social isolering” att hen utöver redan beviljade insatser är i behov av biträde av kontaktperson. Överklagandet avslås därför.

I mål nr 3728–17 fick E överklaga socialnämndens avslagsbeslut avseende ansökan om kontaktperson enligt 9 § 4 LSS. Socialnämnden har grundat sitt beslut på att E får sitt behov tillgodosett genom de redan beviljade insatser i form av insatsen bostad med särskild service enligt LSS samt goda kontakter med sina anhöriga. Förvaltningsrätten har här avslagit E’s överklagande med följande motivering:

En kontaktperson har bl.a. till uppgift att bryta den enskildes isolering genom samvaro och fritidsverksamhet. E är sedan tidigare beviljad bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS. Av utredningen framgår att E har ett socialt nätverk i form av föräldrar och syskon samt kontakt med personer han träffar i daglig verksamhet. Vidare framgår att E umgås med annan boende på LSS-boendet och med personalen. Förvaltningsrätten finner mot denna bakgrund i likhet med omsorgsnämnden att E är tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom redan beviljade insatser (Mål nr 3728–17, s.3).

Förvaltningsrätten uttrycker att E inte har rätt till insatsen kontaktperson för att behovet av denna insats kan tillgodoses genom de redan beviljade insatserna i form av bostad med särskild service, daglig verksamhet samt goda kontakter med anhöriga och personer från ett annat LSS boende. Det vill säga att individen anses vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor om behovet av den sökta insatsen kan uppnås genom de redan beviljade insatser, samt genom egna resurser, såsom anhöriga.

Givetvis måste gränserna för rätten till insats kunna dras någonstans, eftersom “goda levnadsvillkor” trots allt inte har en definitiv innebörd. Vi finner det rimligt att upprepa att LSS är en så kallad pluslag till bland annat SoL, och att LSS-insatser skall vara av en högre kvalitet än de insatser som kan beviljas enligt SoL, genom vilken lag endast “skälig levnadsnivå” är det som främjas. Det kan dessutom ur ett kritiskt perspektiv hävdas att funktionshindrade människor brottas med påtagliga hinder som, om de blir för stora, kan riskera att stå i vägen för möjligheterna att uppnå “goda levnadsvillkor”. Vår uppfattning är att de “gränsdragningar” som görs av socialnämnd och förvaltningsrätt i de fall vi tagit upp, där avslag givits, både kan och bör problematiseras.

Förutom en diskurs om det sociala gemenskap och behovet att “komma ut i samhället” kan vi i målen vi hittills nämnt urskilja en sorts *fritidsaktivitetsdiskurs*. Fritid borde kunna förknippas med den “fria tiden” som ligger utanför arbete och skola som människor får disponera som vi själva behagar och behöver. Under denna tid får vi chans att umgås med vänner och bekanta utanför vårt arbete eller skola om vi vill. Kan det då exempelvis anses rimligt att “daglig verksamhet”, som motsvarar ett substitut för dagsverke snarare än en fritidssysselsättning, får räknas in som en insats som kan tillgodose den enskildes behov av att komma ut på fritidsaktiviteter? På vilket sätt motsvarar det att “leva i jämlikhet med alla andra”? Ska detta anses tillräckligt för den enskilde? Tar beslutfattare för givet att den funktionshindrade personen bör nöja sig med mindre frihet att styra över sitt umgänge än “oss andra”? Vad gäller möjligheten att få välja vem man spenderar sin fritid med, som bla. STIL (2018) argumenterar för, kan rättens bedömning anses urholka denna aspekt av rätten till goda levnadsvillkor.

5.3. Fritidsaktivitetsdiskurs & normal livsföringsdiskurs

I rättsfallet (mål nr 2114–17) som vi presenterar här har både diskurserna *fritidsaktivitet* och *normal livsföring* varit centrala. I detta rättsfall fick Y ett avslagsbeslut på sin ansökan om tillfällig utökning av insatsen personlig assistans enligt LSS med 50 timmar i samband med en resa till Cypern. I detta rättsfall förs resonemang bland annat kring huruvida det kan anses höra till “normal livsföring” att åka utomlands med jämna mellanrum, och huruvida det kan utgöra grund för att beviljas en utökning av personlig assistans enligt LSS för en utlandsresa. Förvaltningsrätten frågar sig vad praxis och förarbeten säger och utifrån prop. 1992/93:159 sammanfattar förvaltningsrätten att:

Det övergripande syftet bör vara att åstadkomma så jämlika villkor som möjligt mellan människor med omfattande funktionshinder och andra människor. Vid bedömning av om den enskilde är i behov av insatsen i sin livsföring måste jämförelse göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder (Mål nr 2114–17, s.4).

Förvaltningsrätten har därefter motiverat sitt beslut i mål nr 2114–17 på följande vis:

Av kammarrättspraxis framgår att det får anses ingå i goda levnadsvillkor att kunna företa utlandsresor av nu aktuell typ, med viss regelbundenhet. En bedömning ska dock göras av om den enskilde, med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet och i jämförelse med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder,

har behov av insatsen för att tillförsäkras goda levnadsvillkor. En omständighet som kan beaktas inom ramen för den bedömningen är om den enskilde har företagit någon motsvarande resa i närtid (Mål nr 2114–17, s.5).

I citatet framgår det att det enligt kammarrättspraxis kan anses vara normalt att genomföra en utlandsresa med en beviljad insats enligt LSS 9§ om personen är i behov av insatsen för att kunna uppnå goda levnadsvillkor. I bedömningen ska dock hänsyn tas till det enskilda fallet, vilket förvaltningsrätten i detta mål relaterar till frågan huruvida den klagande har genomfört en liknande resa nära i tiden eller inte. Förvaltningsrätten tydliggör även att bedömningen görs i enlighet med praxis vad gäller jämförelsen med vad som kan anses vara normal livsföring för andra personer i samma ålder.

I mål nr 2114–17 har personen i sitt överklagande yttrat att det är normalt för andra personer i samma ålder att det förekommer ett flertal semesterresor per år, samt att syftet med insatser enligt LSS är att uppnå goda levnadsvillkor för den funktionshindrade personen. Y yrkade vidare att:

Begreppet goda levnadsvillkor är inte avsett som en begränsning för insatser utan som en kvalitetsstämpel. I förarbetena till LSS framkommer en avsikt att funktionsnedsatta inom ramen för lagens personkrets ska ha en möjlighet att leva som alla andra (Mål nr 2114–17, s.3).

När Y argumenterat för sin rätt och sitt intresse i citatet ovan har hen grundat sina yrkanden på lagtexten. X har beskrivit att goda levnadsvillkor inte är en begränsning för LSS insatser utan att det är en "kvalitetsstämpel". X har i sin beskrivning av den egna ståndpunkten och tolkningen av lagen utifrån vad som sammanfattats i 6§ LSS: Enligt 6§ skall verksamheter enligt lagen bedrivas av god kvalitet. Bergstrand (2015) har tagit upp kriterierna för god kvalitet i verksamheter som tillämpar LSS, exempelvis inom domstolar och kommuner. En av dessa kriterier som måste uppfyllas för att kunna uppnå kravet på god kvalitet enligt Bergstrand är att ta hänsyn till människors lika värde. Detta innebär att funktionshindrade personer är lika värda som alla andra i samhället samt att funktionsnedsatta har rätt till möjligheten att leva som andra genom insatserna som de har rätt till enligt LSS, vilket Y har anmärkt i sitt överklagande.

5.4. Juridisk diskurs

Den avgörande faktorn i mål nr 2114–17, vilken gjorde att förvaltningsrätten valde att ge avslag, var att Y åkt på en semesterresa tidigare samma år och därför inte bedömdes vara i behov av en andra resa för att tillförsäkras goda levnadsvillkor. Detta hade kunnat accepteras som ett förståeligt beslut för den enskilde, om inte, precis som Y påpekar; omständigheterna varit väsentligt annorlunda i detta fall. Y anför följande:

Vid semesterresan till [...] nekade kommunen hen utökad assistans. Y var därför tvungen att själv bekosta sina assistenters kostnader vid resan. Kommunen har inte bidragit till den första resans genomförande och bör därför inte med hänvisning till den ha möjlighet att avslå ansökan om assistans vid den andra. Det framgår av praxis att myndigheterna inte som grund för avslag kan hänvisa till tidigare resor där den assistansberättigade tvingats betala för sina assistenters kostnader (Mål nr 2114–17, s.3).

Det framgår att Y i sina yrkanden använder ett "juridiskt språk" då hen hänvisar till praxis och gör en tydlig poäng i sitt försök få Förvaltningsrätten att hålla med och ge bifall. Med det socialkonstruktionistiska perspektivet kan språkbruket i Y's anförande tolkas som att hen använder sig av ett "juridiskt språk" och en logik som rättsväsendet i egenskap av "legitimerad social praktik" accepterar. Y vädjar med andra ord till en "juridisk logik" i hopp om att få sina rättigheter enligt LSS erkända. Trots detta, och trots att Förvaltningsrätten skriver att "*det är ostridigt att Y tillhör den personkrets som kan vara berättigad till insatsen personlig assistans enligt LSS*" (Mål nr 2114–17, s.4) så väljer förvaltningsrätten att ge avslag. Detta med hänvisning till att "*frågan i målet är om hen var i behov av tillfälligt utökad personlig assistans i samband med en resa till [resmål, datum] för att vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor*" (Mål nr 2114–17, s.4). Frågan i målet reduceras med andra ord, från det större sammanhanget och den orättvist hårda bedömning som den klaganden beskrivit sig ha utsatts för, till att handla om den enda princip som faktiskt talar för avslag i målet. En tydlig maktkamp om tolkningsföreträdet där förvaltningsrätten tycks förbehålla sig rätten att tillochmed säga emot den praxis som den egna institutionen konstruerat, vilken den klaganden hänvisat till. Denna typ av "selektivt" hänsynstagande till den enskildes anförande och till praxis visar på hur det tolkningsföreträde förvaltningsrätten har kan bidra till att den enskildes rättigheter enligt LSS urholkas.

5.5. Anhörig- och familjediskurs

Några av rättsfallen vi valt att undersöka handlar om barn som tillhör någon av personkretsarna enligt LSS 1§, där föräldrarna är vårdnadshavare och omsorgsgivare vilket gör att de som förälder agerar "ombud" och talar för sitt barns rätt. Ett av dessa rättsfall är mål 16063–17 som handlar om ett avslag på en ansökan om utökad avlösarservice.

I mål 16063–17 skriver Förvaltningsrätten att socialnämnden vidhåller sitt beslut om avslag och att socialnämnden har yttrat följande: "*Med hänvisning till den sökandes unga ålder är fortfarande föräldraansvaret stort. Dessutom erhåller den sökande barnomsorg med anpassad förskola för hens behov*" (Mål 16063–17, s.2). Socialnämnden menar att vårdnadshavaren har möjlighet att lägga de redan beviljade 24 timmarna när de som mest behövs. Ansökan avser en ökning med 66 timmar, till totalt 88 timmar per månad då den sökandes ensamstående vårdnadshavare anför att hen har "ett stort behov" av utökad avlösarservice. För att styrka sitt behov bifogar vårdnadshavaren ett intyg från kurator. Av socialnämndens utredning framgår att den sökande är på förskola mellan 9–15 alla vardagar, och att den sökandes "ringa ålder" innebär ett långtgående föräldraansvar för vårdnadshavaren. Förvaltningsrätten avslår överklagandet med bedömningen att den sökande inom ramen för de redan beviljade 24 timmarna "*får anses tillförsäkrad goda levnadsvillkor i förhållande till avlösarservice enligt LSS*" (Mål 16063–17, s.3).

Mål nr 889–17 handlar också om insatsen avlösarservice. Den sökande, B, är i detta fall ett barn i övre tonåren. B är sedan tidigare beviljad avlösarservice för två dygn per månad, men har nu genom sina föräldrar ansökt om en tillfällig utökning av samma insats, med ett dygn. Ansökan har avslagits av socialnämnden och förvaltningsrätten prövar därför om överklagandet ska bifallas, frågan är om B är i behov av denna tillfälliga utökning för att tillförsäkras goda levnadsvillkor enligt §7 LSS.

Som skäl för överklagandet har föräldrarna anført att B behöver det extra dygnet för att kunna få kvarstanna i hemmet medan föräldrarna genomför en skidresa och träffar B's bröder. Föräldrarna har förklarat att B under tidigare år följt med sina föräldrar på skidresan men att de under de senaste åren blivit sittande med B i stugan på grund av att B, som är diagnostiserad med Autism, har svårt med miljöombyten och med för många intryck.

I yrkanden som förs för B genom hens föräldrar beskrivs att föräldrarna är i behov av en "längre sammanhängande avlastning":

B har gått i skolan maximalt tre lektioner á 45 minuter per vecka. Föräldrarna är slitna och trötta. Modern är sedan en längre tid tillbaka sjukskriven för bl.a. utmattning och fadern har fått Diabetes typ 1 samt en hudsjukdom, som tagit mycket ork. Föräldrarnas önskan är att få en längre sammanhängande avlastning så att de kan vila, sova ihop samt ha semester tillsammans i fjällen där de varit varje vinter i 16 år. De senaste åren har B mått dåligt av miljön i fjällen, och en förälder har suttit med hen i stugan (Mål nr 889–17, s.2).

Utifrån citatet kan det tolkas som att föräldrarna förklarar hur B's funktionsnedsättning innebär ett försvårande av deras förutsättningar att ha ett normalt vardagsliv. En "terapeutisk relationsdiskurs" rörande dem som anhörigas behov samt diskurs kring "normal livsföring" för dem som föräldrar blir synlig i detta rättsfall. Förvaltningsrätten tar i den rättsliga regleringen upp följande:

I förarbeten till LSS anges att med insatsen avlösarservice avses vanligen avlösning i det egna hemmet, det vill säga att en person tillfälligt övertar omvårdnaden från anhöriga eller andra närstående. Föräldrar till funktionshindrade barn behöver ofta hjälp med avlösning för att koppla av eller för att genomföra aktiviteter som barnet inte deltar i. Likaså kan avlösningen vara en förutsättning för att exempelvis föräldrarna ska kunna ägna sig åt det funktionshindrade barnets syskon eller för att kunna resa bort. (Prop. 1992/93:159 s. 76). (Mål nr 889–17, s.3).

Trots att det är just att resa bort för att genomföra aktiviteter som barnet i fråga inte deltar i, vilket, i citatet ovan, nämns som grund för insats bestämmer sig förvaltningsrätten för att avslå överklagandet. I bedömningen anförs bland annat följande:

Föräldrarna bör kunna anpassa sina aktiviteter med B under skidsemestern och avlasta varandra under semesterdagarna så att de får såväl sina individuella behov tillgodosedda som gemensam tid för familjen (Mål nr 889–17, s.4).

I citatet ovan kan det tolkas som att Förvaltningsrätten tar ställning genom att hävda ett normativt "föräldraansvar" och kampen om tolkningen av behoven som Fraser beskriver blir framträdande. Förvaltningsrättens resonemang kan tolkas som att föräldrarnas särskilt anförda behov rörande deras egen relation, avlastning och umgänge med övrig familj inte ses som en fråga som skall vara avgörande i detta fall. Trots att förarbeten tillåter en tolkning som tillåter bifall. Förvaltningsrätten bestämmer att den egna definitionen av hur den klagande partens och

dennes anhörigas behov kan tillfredsställas är den som gäller. Det är svårt att med den begränsade information som rättsfallet visar avgöra huruvida rätten har gjort "rätt" bedömning i detta fall. Noterbart är dock att de behov som diskuteras till största delen handlar om vårdnadshavarnas behov, vilka indirekt, om de inte tillgodoses, kan få omfattande konsekvenser för barnets möjligheter tillförsäkras goda levnadsvillkor. En möjlig tolkning är att förvaltningsrättens bedömning medför att föräldrarna beviljas otillräckligt stöd för att kunna företa sina rutiner och en normal livsföring i jämlikhet med andra föräldrar som inte har funktionshindrade barn. En fråga som lämnas obesvarad är hur detta påverkar barnet ifråga och dennes behov av "frigörelse" från sina föräldrar, - ett tema vi återkommer till längre ner i detta kapitel.

I mål nr 4468–17 som istället rör insatsen korttidsvistelse utanför hemmet hänvisar Förvaltningsrätten i sin bedömning till ett referat ur ett förarbete till LSS och tidigare praxis på följande sätt:

En av insatserna som räknas upp i sistnämnda bestämmelse är korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Insatsen kan komma i fråga för att tillgodose såväl avlösning av anhöriga som behov av miljöombyte eller rekreation för den funktionshindrade (Mål nr 4468–17, s.3).

I citatet ovan förklaras avsikten med insatsen korttidsvistelse vilket är att tillgodose både den enskildes behov av miljöombyte och rekreation men också de anhörigas behov av avlastning för att kunna underlätta i de anhörigas vardagsliv och rutiner.

I mål nr 1496–18 som också rör insatsen korttidsvistelse refererar Förvaltningsrätten en annan del ur samma förarbeten och praxis som tas upp i mål nr 4468–17, och skriver: *Korttidsvistelsen bör också kunna ses som ett led i att bryta ett beroende mellan barn och föräldrar och ett behov för den enskilde att frigöra sig från sina föräldrar (Mål nr 1496–18, s.2).*

Att möjliggöra för funktionshindrade barn att frigöra sig från sina föräldrar, genom att bryta beroendeförhållandet mellan barn och föräldrar betonas alltså som viktigt, och kan ses som ett inslag i diskursen kring "normal livsföring". Insatsen korttidsvistelse kan medföra att det blir lättare för föräldrarna som är anhöriga till funktionshindrade barn att bedriva sina vardagar så normalt som möjligt som andra föräldrar utan funktionshindrade barn kan göra. Detta leder oss in på nästa tema som bland annat handlar om en "självständighetsdiskurs".

5.6. Diskurs om frigörelse, självständighet och normal livsföring

I mål nr 5235–17, 1496–18 och 4468–17 som handlar om insatsen “korttidsvistelse”, har Förvaltningsrätten gett bifall på den enskildes överklagande och upphävt socialnämndens beslut. I dessa tre rättsfall har vi funnit ett återkommande referat från ett förarbete till LSS och vägledande praxis, med viss variation i formuleringen, i Förvaltningsrättens motivering till den bedömning som gjorts. I mål nr 1496–18 lyder denna formulering:

Korttidsvistelsen ska dels ge en anhörig möjlighet till avlösning och utrymme för avkoppling, dels tillgodose behov av miljöombyte och rekreation och ge möjlighet till personlig utveckling för den funktionshindrade personen. Korttidsvistelsen bör också kunna ses som ett led i att bryta ett beroende mellan barn och föräldrar och ett behov för den enskilde att frigöra sig från sina föräldrar [...] Vid bedömningen av om den enskilde har behov av en insats ska en jämförelse göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder. För att kunna neka en viss insats på grund av att behovet tillgodoses på annat sätt, ska behovet också faktiskt tillgodoses på annat sätt (jfr prop. 1992/93:159 s. 77, 172 f och 178, RÅ 2006 ref. 66 och HFD 2013 ref. 70). (Mål nr 1496–18, s.2-3).

I detta mål (nr 1496–18) har P, som är över 18 år, överklagat socialnämndens avslagsbeslut avseende insatsen korttidsvistelse enligt LSS 9 § 6 i form av en lägervistelse på sommarkollo under sommaren eller hösten 2018. Socialnämndens motivering till avslaget grundades på bedömningen att P genom redan beviljade insatser enligt LSS i form av stödfamilj, arbete och tidigare beviljade läger, i kombination med P's sociala liv samt semesterresor inte är i behov av denna sökta insats för att kunna uppnå goda levnadsvillkor.

Förvaltningsrätten beskriver utifrån den utredning som gjorts av socialnämnden att P “*varit beviljad sommarkollo i [Ort] med elva dygn vardera sommaren 2013, 2015, 2016 och 2017, sex dygn sommaren 2014 samt att hen varit på semester med sin mamma år 2014 och julen 2016*” (Mål nr 1496–18, s.3). På kollot har P träffat kompisar i samma ålder som hen själv. Vidare beskrivs hur P uttryckt att sommarkollot betyder väldigt mycket för hen, att hen där får slappna av och må bättre och att det känns att hen får “komma hem till en familj”. P har i utredningen även beskrivit att hen har mycket bra relation till sin mamma och att hen har sin trygghet med henne, men att de på grund av mammans sjukdom inte kan göra så mycket saker tillsammans som förut. Förvaltningsrätten ger bifall på P's överklagande med följande motivering:

Förvaltningsrätten anser att kontakten med andra ungdomar är mycket viktig och värdefull för ungdomar för att de ska bli mer självständiga i förhållande till sina föräldrar. P är även i den åldern där ungdomar i motsvarande ålder normalt sett får sitt behov av miljöombyte och rekreation tillgodosett på egen hand [...] Genom den stödfamilj P är beviljad samt vad som i övrigt framkommer om aktiviteter och social gemenskap anser förvaltningsrätten att X behov av miljöombyte och rekreation till viss del får anses vara tillgodosedda. En korttidsvistelse är emellertid inte enbart till för att tillgodose ett behov av miljöombyte och rekreation, utan även för att avlasta en anhörig och för att ge den enskilde en möjlighet att ta steget till ett eget liv (Mål nr 1496–18, s.4).

I första delen av citatet ovan motiverar förvaltningsrätten sitt beslut utifrån syftet med insatsen korttidsvistelse i förhållande till LSS 7§. Förvaltningsrätten förklarar att det är mycket betydelsefullt för ungdomar att ha kontakter med andra i samma ålder för att kunna bryta beroendeförhållande till sina föräldrar och blir mer självständiga. Förvaltningsrätten förklarar vidare, med “den normala livsföringens diskurs” att för andra ungdomar i samma ålder som P anses det vara normalt att de kan på egen hand tillgodose sina behov av miljöombyte och rekreation vilket är syftet med den sökta insatsen. I den andra delen av citatet beskriver förvaltningsrätten att P’s behov av miljöombyte och rekreation faktiskt inte är helt tillgodosett genom de andra befintliga insatserna hen är beviljad. Detta motstrider vad socialnämnden har skrivit i sin bedömning, där de menar P kan uppnå goda levnadsvillkor genom de andra insatser som hen redan har. Socialnämnden har i detta fall intagit en mer restriktiv tolkning på hur behov kan tillfredsställas än vad förvaltningsrätten har gjort. Rättsfallet innehåller ingen information som kan förklara orsaken till att socialnämnden bedömt mer restriktivt än Förvaltningsrätten i detta fall. Något som Fraser (2003) skrivit kan dock hjälpa oss reflektera kring möjliga orsaker: Fraser menar att “särskilda krav på behovstillfredsställelse är ‘internt dialogiserade’”, vilket i detta fall, ur det socialkonstruktionistiska perspektivet kan appliceras på ett antagande att socialnämnden i denna kommun har en institutionsspecifik kultur och inom vilket ett “kunskapsförråd” av normerande riktlinjer skapas, vilka styr hur förståelsen av en “rimlig nivå av behovstillfredsställelse” konstrueras kring funktionshindrade som ansöker om LSS-insatser. Den interna förståelsen påverkar följaktligen de behovsbedömningar som görs inom institutionen. En bidragande anledning till ett “restriktivt” förhållningssätt i tillämpningen av LSS skulle kunna handla om lokala prioriteringar vad gäller kommunens budget, något som också tidigare forskning föreslår (se bla. Lewin, Westin & Lewin (2008)). Det ekonomiska

motivet är dock inte något som påverkar rättsväsendet, vilket således kan förstås som en “räddning” för rättssäkerheten. I detta rättsfall tydliggörs också hur bedömning har förmåga att prägla den enskildes rättighet till insatser enligt denna lag, samt vilka risker som finns med det tolkningsutrymme som LSS lagstiftningen möjliggör för kommuner i dagsläget. I detta fall har förvaltningsrätten, i motsats till socialnämnden, tolkat lagen och dess förarbeten till den sökandes fördel, och på så sätt har den enskildes rättigheter enligt LSS befästs här, tack vare att möjligheten att överklaga existerar.

I mål nr 4468–17 som också rör insatsen “korttidsvistelse” har N överklagat socialnämndens avslagsbeslut genom sina föräldrar avseende korttidsvistelse under två dygn per månad. Socialnämnden avslag N’s ansökan med motivering att N uppnår goda levnadsvillkor utan den sökta insatsen. Socialnämnden grundar sitt beslut på att föräldrarna som vårdnadshavare har ett omvårdnadsansvar av sitt barn, samt att det inte finns något underlag som styrker N’s behov av avlösning. Socialnämnden skriver i sin bedömning att N’s behov anses vara tillgodosett genom föräldrarnas omvårdnadsansvar, samt att N’s skolgång och fritidsaktiviteter tillgodoser hans behov av miljöombyte och att detta sammantaget räcker för att uppnå goda levnadsvillkor.

Utifrån den utredning som gjorts av socialnämnden beskriver Förvaltningsrätten att:

Vid tiden för det överklagade beslutet var [fallet anger N’s ålder, strax under 10 år] och omvårdnaden av honom sköts till större delen av hans mamma med undantag för när hen är i skolan. N’s funktionsnedsättning medför ett större behov av omvårdnad än för barn utan funktionsnedsättning i samma ålder. Han sover i mammans säng och hans starka beroende av mamman utgör en stor påfrestning för henne (Mål nr 4468–17, s.3).

Förvaltningsrätten gav bifall på överklagandet och ändrade socialnämndens beslut. För bifallet angavs en liknande motivering som den förvaltningsrätten angav i mål nr 1496–18 vilket innebar att insatsen korttidsvistelse skall vara ett led i att bryta ett ensidigt beroendeförhållande mellan föräldrarna och deras funktionshindrade barn för att denne ska kunna vara mer självständig i sitt liv. I mål nr 4468–7 beskrivs att omvårdnadsansvar ligger mest på mamman. N har en stark relation till sin mamma och är mycket beroende av henne vilket mamman förklarar medför en stor belastning i vardagen. Denna belastning kan anses vara större än den belastning som föreligger för andra föräldrar med barn i samma ålder, men utan någon funktionsnedsättning. Utifrån Socialnämndens utredning står det att N’s behov av avlösning är tillgodosett genom att hans föräldrar avlöser varandra i hemmet. Förvaltningsrätten motsäger socialnämndens beslut och förklarar att föräldrarnas avlösning av varandra inte är tillräckligt i

dagsläget och att behovet därmed inte faktiskt är tillgodosett. Precis som i det tidigare rättsfallet (mål nr 1496–18) väljer förvaltningsrätten att göra sin bedömning på det sätt som gynnar den sökande. Bedömningen är rättsligt förankrad och kan anses leva upp till de syften med LSS som formulerats i lagens förarbeten. I detta fall, liksom i det förra, befästs den enskildes rättigheter genom dennes rätt att överklaga och genom förvaltningsrättens gynnande och beslut.

Mål nr 5235–17 handlar också om insatsen “korttidsvistelse” och här har Förvaltningsrätten upphävt socialnämndens beslut avseende en ansökan om fortsatt korttidsvistelse med sex dygn per månad. Socialnämnden avslag M’s ansökan med motivering att M uppnår goda levnadsvillkor genom de befintliga insatserna i form av daglig verksamhet och personlig assistans. Förvaltningsrätten grundar sitt beslut på samma förarbeten och praxis som i mål nr 4468–17 och nr 1496–18 men lägger även till följande referat ur praxis:

Vid bedömningen av rätten till korttidsvistelse måste hänsyn tas till andra insatser enligt LSS vilka ska tillgodose delvis samma behov, främst om den enskilde har personlig assistans som möjliggör för honom eller henne att ta del i aktiviteter av olika slag (jfr RÅ 2006 ref. 66). (Mål nr 5235–17, s.4).

Utifrån socialnämndens utredning beskriver Förvaltningsrätten i sin bedömning att M är i behov av assistans för kommunikation, fritidsaktiviteter och aktiv tillsyn all vaken tid. M påverkas av sitt syskon som också har en funktionsnedsättning, detta gör att M upplever sig stressad och har ett behov av miljöombyte. Förvaltningsrätten motsäger socialnämndens beslut med motivering att M’s behov av rekreation och miljöombyte inte ifrågasatts av socialnämnden vid beslutet. Socialnämnden har i detta fall gjort sin bedömning på samma sätt som socialnämnderna gjort i mål nr 1496–18 och mål nr 4468–17, där en möjlig tolkning är att hänsyn inte har tagits till huruvida behovet faktiskt är tillgodosett genom de redan beviljade insatserna eller inte, utan fokus har lagts på att behovet *kan* tillgodoses i teorin. Detta kan tydliggöra hur den enskildes rättigheter riskerar att urholkas genom kommuners tolkningsutrymme, där risken är att en restriktiv tolkning tillämpas pga. till exempel, myndigheters interna riktlinjer, budgetskäl eller politiska värderingar, vilka är möjliga orsaker som belysts med Frasers (2003) kritiska perspektiv. Återigen tydliggörs också här hur den enskildes rättigheter kan befästs genom Förvaltningsrätten vid överklagandet, vilket visar på värdet för den enskilde att möjligheten att överklaga finns.

6. Avslutande diskussion

I detta kapitel kommer vi att sammanfatta resultatet av vår studie genom att presentera vad vi har kommit fram till i analysen samt att diskutera detta i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Vi kommer även att diskutera vårt resultat i förhållande till vår tidigare forskning, teori och metod. Slutligen kommer vi att diskutera studiens implikationer för socialt arbete som forskningsområde och praktikfält.

6.1. Summering

I analysen av vårt material, vilket består av 12 rättsfall från förvaltningsrätten, rörande LSS insatser, har vi utgått ifrån studiens syfte och frågeställningar vilka presenteras i kapitel ett. I vår analys har vi försökt urskilja vilka olika resonemang som förts av de berörda parterna kring begreppet ”goda levnadsvillkor”. Då LSS är en rättighetslagstiftning har vi försökt urskilja vilka resonemang som förts kring den funktionshindrades rättigheter enligt LSS generellt, samt den enskildes rättighet till den insats som målet gäller. Detta har vi gjort för att utforska på vilket sätt den klagandens rättigheter enligt LSS befasts eller eventuellt urholkas inom förvaltningsrättens beslut. Vi har identifierat i huvudsak fem diskurser vilka är: diskursen om definitionen och tolkningen av behoven, diskursen om behovet av social gemenskap och att “komma ut i samhället”, fritidsaktivitetsdiskurs & normal livsföringsdiskurs, juridisk diskurs, anhörigdiskurs och familjediskurs, samt diskursen om frigörelse, självständighet och normal livsföring. I resultatet presenteras varje rättsfall i stort sett separat, då bedömningarna och de diskurser som framträder blir synliga i det specifika målets kontext. Vi bedömde att många citat och beskrivningar inte upplevts lika meningsfulla om de plockats ur sitt sammanhang. Ett resultat av denna strukturering av resultatkapitlet har gjort att vissa diskurser kommer vara synliga även på andra ställen än under sin huvudrubrik då diskurserna på många sätt går in i varandra. Vidare har vi använt oss av flera citat från rättsfallen för att ge tydlighet och för att belysa resonemang. I analysen av materialet har vi försökt ta fram de viktigaste och mest centrala diskurser vi kunde urskilja, vilket innebär att det i materialet kan finnas fler intressanta diskurser än de vi har formulerat och fokuserat på. De diskurserna som vi har formulerat utgör således endast en möjlig tolkning av förvaltningsrättens rättsfall, vilken vi har kommit fram till med hjälp av vår frågeställning, teori och metod.

Den första diskursen vi formulerade i resultatkapitlet var diskursen om definitionen och tolkningen av behoven. Med denna diskurs menar vi *vem som definierar klientens behov och*

hur det definieras. Behovsdiskursen framträdde i alla rättsfall som vi har valt eftersom enskildes behov av insatsen alltid beaktas av socialnämnden och domare vid bedömning av enskildes rätt till LSS insatser enligt LSS 9§. Vi fann dock att i de rättsfallen som presenterades under denna rubrik framstod kampen om tolkningen och definitionen av behoven som särskilt tydlig och central. Utifrån denna diskurs har vi dragit slutsatsen att den enskildes rätt att definiera sina egna behov urholkas på grund av en ojämlik maktrelation mellan de professionella (socialnämnden och rätten) och den funktionshindrade som söker insats, där den senare är i underläge. Den ojämlika maktrelationen konstrueras genom de legitima maktpositioner som de professionella har vilket medför att de har lättare att vinna tolkningsföreträde när det handlar om att bestämma huruvida den enskildes behov är en legitim fråga för LSS insats, huruvida behovet redan är tillfredsställt eller inte, samt hur detta behov kan blir tillgodosett.

Den andra diskursen var Diskursen om behovet av social gemenskap och att “komma ut i samhället”. Denna diskurs ger uttryck för hur den sökandes rätt till social gemenskap och samvaro bedöms i förhållande till vad som anses vara rimligt och normalt för att leva i jämlikhet med alla andra. Utifrån denna diskurs har vi kommit fram till slutsatsen att den enskildes rätt till goda levnadsvillkor urholkas bland annat när den enskilde inte får rätten att välja hur och med vem hen vill vara i gemenskap med eller spendera fritiden med.

I den tredje diskursen, Fritidsaktivitetsdiskurs & Normallivsföringsdiskurs förs resonemang kring vad som anses vara normal livsföring för funktionshindrade personer i jämförelse med andra personer i samma ålder i fråga om semesterresor utomlands. Den fjärde diskursen, juridisk diskurs hör ihop med den tredje diskursen då vi ansåg att denna diskurs också kom till uttryck i samma rättsfall (mål nr 2114–17). Med denna diskurs menar vi att den enskilde har använt sig av ett juridiskt språk genom att hänvisa till tidigare praxis för att yrka för sin rätt och argumentera för sina behov. Trots att den klaganden kan anses ha gjort en tydlig poäng baserat på rättsliga grunder har förvaltningsrätten valt att ge ett avslag. Utifrån den tredje och fjärde diskursen har vi dragit slutsatsen att den enskildes rättighet enligt LSS urholkas på grund av maktkampen kring behoven inom vilken förvaltningsrätten tar sig rätt till tolkningsföreträde i vad som ska betonas vara av legitim vikt i bedömningen av huruvida den enskilde har rätt till den sökta insatsen eller inte.

Den femte diskursen var “Anhörigdiskurs och familjediskurs” kunde vi urskilja i framförallt fyra rättsfall där den föreföll särskilt central. Resonemanget kring denna diskurs var att

föräldrar till funktionshindrade personer som tillhör personkretsen enligt LSS 1§ är anhöriga, men också vårdnadshavare och omsorgsgivare till sina funktionshindrade barn. I en bedömning kan insats beviljas för ett funktionshindrat barn för att föräldern är i behov av avlastning, medans i ett annat fall hävdas föräldraansvaret som en grund för att inte bevilja den insats som den funktionshindrade ansöker om, vilken skulle kunnat avlasta föräldern. Denna diskurs kan anses inrymma olika sätt att se på och definiera föräldrars ansvar och anhörigas roll, och att en risk finns att en restriktiv bedömning av såväl socialnämnd som förvaltningsrätt i vissa fall resulterar i att otillräckligt stöd beviljas för föräldrar, vilket begränsar föräldrarnas möjligheter att företa sina rutiner och sin vardagliga livsföring, i jämlikhet med föräldrar utan funktionshindrade barn.

Den sjätte diskursen, “Diskurs om frigörelse och självständighet” samt återigen “normal livsföring” kunde vi urskilja huvudsakligen i fem av rättsfallen. Denna diskurs har vi identifierat kring hur socialnämnden och förvaltningsrätten i olika grad uppmärksammar behovet av frigörelse, självständighet och ett minskat beroendeförhållande till föräldrarna för barn och ungdomar med funktionshinder. Resonemang i denna diskurs handlar bland annat om huruvida dessa behov faktiskt är tillgodosedda genom befintliga insatser samt egna resurser eller om behov av insats faktiskt finns. Det är detta som ofta är avgörande i bedömningen. Utifrån denna diskurs har vi dragit slutsatsen att den enskildes rätt till insatser enligt denna lag kan präglas och urholkas av socialnämndens tolkningsutrymme som LSS lagstiftningen möjliggör i dagsläget. Detta sker när socialnämnden inte tar hänsyn till om enskildes behov faktiskt tillgodoses i praktiken genom de befintliga insatser som personen har. Detta är dock något som förvaltningsrätten tar hänsyn till eftersom detta gäller enskildes rätt till insatsen och inte själva utförandet, och på så sätt befästs den enskildes rättigheter, genom möjligheten att överklaga.

Genom vår undersökning och analys har vi kunnat konstatera att ett grundläggande antagande hos beslutsfattarna tycks vara att lagen skall tolkas restriktivt. Detta gäller i synnerhet för socialnämndens bedömningar, men även i förvaltningsrättens bedömningar i de fall där förvaltningsrätten gett avslag. Av rättsfallen att döma tycks den grundläggande uppfattningen hos beslutsfattarna vara att allt som ansöks om varken skall- eller kan beviljas, utan de insatser som beviljas måste i detalj kalkyleras mot varandra, så att inget utöver “det absolut nödvändigaste” beviljas. Syftet med LSS är dock inte att endast tillförsäkra en lägsta möjliga eller “skälig levnadsnivå”, utan LSS insatser och service skall vara av god kvalitet nog för att

uppnå “goda levnadsvillkor”. Att lagen kontinuerligt tolkas restriktivt kan ses som en process som gradvis har konstruerat om förståelsen av LSS syfte till en betydligt mer restriktiv syn bland beslutsfattare än vad syftet med lagen ansågs vara då den infördes.

6.2. Diskussion av relationen mellan resultat/ analys och tidigare forskning

Diskursen om definitionen och tolkningen av behoven ger uttryck för hur de legitima maktpositioner som socialnämnd och förvaltningsrätt har medför att de har tolkningsföreträde när det gäller hur den sökandes behov skall tolkas och tillfredsställas. Vidare ger denna diskurs uttryck för hur professionellas bedömning kan präglas av interna politiska, respektive juridiska strukturella riktlinjer. Detta styrks av Bengtsson & Melke (2014) som poängterar att även om personen med funktionshinder är en “bärare av en rättighet” så är hen i underläge i förhållande till de professionella och myndigheter som fattar beslut utifrån LSS. Resonemanget kan även kopplas till vad Lewin, Lewin, Bäck & Westin (2008) och Bengtsson & Melke (2014) tar upp angående hur kommuner ibland gör restriktiva bedömningar gällande LSS utifrån budget, snarare än att ta beslut baserat på lagen och rättspraxis. Erlandsson (2014a) antyder något liknande, närmare bestämt “att den praktiska tillämpningen [av LSS] tar intryck av förutsättningar i det verkliga livet, vilket innebär att tjänstemän och domare påverkas dels av den organisation som de verkar i, dels av egna preferenser, kunskap, förståelse och vilja” (s.38). Detta kan göra att två liknande fall kan bedömas olika inom såväl socialnämnd som förvaltningsrätt, vilket i högsta grad äventyrar rättssäkerheten för den enskilde. Erlandsson (2014a) förklarar vidare att det krävs en resurstilldelning i praktiken (vid tillämpning av LSS) men samtidigt skall den enskildes ansökan om en av insatserna enligt LSS inte avslås av socialnämnden med hänvisning till kommunens budget och bristande resurser. Trots detta förklarar Erlandsson att en stark påverkansfaktor är just ekonomin, och att då LSS-reformen kostar samhället stora summor kan det finnas en vilja hos beslutsfattarna att “reducera dessa kostnader utan tanke på lagens rättighetskonstruktion” (ibid). Erlandsson beskriver att detta kan medföra ett glapp mellan den rätt som beslutsfattarna bör tillämpa och den rätt som de faktiskt tillämpar i praktiken (ibid, s.20). För att denna diskurs ska bli helt begripligt krävs att som Fahlgren et al. (2011, s.5) visar, synliggöra kopplingen till nyliberalistiska idéströmningar. Sedan 1970-80-talen har globala nyliberala tendenser inneburit ett allt mer tydligt fokus på frågor som berör kostnadseffektivitet, privatisering och marknadsisering inom den svenska välfärdsproduktionen.

Diskursen om behovet av social gemenskap och att “komma ut i samhället” konstruerar förhållningssätt kring hur den sökandes rättighet till social gemenskap och samvaro enligt LSS insatser ska förstås. Att själv ha möjlighet att bestämma över vem den sökande vill vara i gemenskap- eller spendera fritiden med för att kunna uppnå goda levnadsvillkor och ett normalt liv som alla andra beskrivs som viktigt av den funktionshindrade. Beslutsfattarna definierar och prioriterar ofta annorlunda visar det sig, exempelvis då den klagandes “goda relation till sin kontaktperson” bland annat inte bedöms utgöra ett legitimt skäl att få behålla kontaktperson som insats i ett av rättsfallen. Detta kan kopplas till vad Tideman (2000) har skrivit om hur vissa funktionshindrade har begränsade möjligheter att utnyttja- och styra över sin fritid i förhållande till vad andra människor har.

Fritidsaktivitetsdiskurs & normal livsföringsdiskurs och juridisk diskurs anser vi kan kopplas till vad Erlandsson (2014b) tar upp angående att det krävs “rättsenliga” och rättssäkra beslut för att LSS målgruppen skall uppnå goda levnadsvillkor och kunna leva normalt som andra samt att detta sker när beslutsfattare tillvaratar sökandens intressen. Vidare kan vi koppla resonemanget kring denna diskurs till vad Gynnerstedt (2001) skrivit kring funktionshindrade personers medborgerliga rättigheter att fokus har varit på “normalisering, självbestämmande, helhetssyn, integritet”. Resonemanget kring normal livsföring för personer med funktionsnedsättning kan kopplas till vad Tideman (2000) har skrivit om att funktionshindrade personer ska kunna leva ett normalt liv som andra särskilt gällande “fritid och kultur” som ett livsområde.

Anhörigdiskurs och familjediskurs som vi antydde i resultatkapitlet kan knytas till Goughs (2013) resonemang kring anhöriga till funktionshindrade personer. Gough pekar på att föräldrarna och syskon till minderåriga funktionshindrade barn anses vara berörda i hög grad av frågor som rör funktionshindrade barnet. Gough pekar vidare på att de frågor som rör funktionshindrade barn kan antingen främja eller försvåra familjemedlemmarnas vardagsliv. Förvaltningsrätten har i mål nr 889–17, vilket presenterats under “Anhörigdiskurs och familjediskurs” i kapitel fem, tagit ställning genom att hävda “föräldraansvaret” och kampen om tolkningen av behoven som Fraser (2003) beskriver blir därför synlig där, på så vis att Förvaltningsrätten bortser från de behov som föräldrarna särskilt anfört, och på så vis “markerar” att vad föräldrarna beskrivit inte är en fråga som skall tas i beaktning som avgörande i fallet. Förvaltningsrätten bestämmer istället att den egna uppfattningen av hur den klagande parten och dennes anhörigas behov kan tillfredsställas är den som gäller. Det faktum

att behoven av insats inte erkänns ordentligt här tyder på ett förskjutande av det offentliga ansvaret, över på den enskilde och framförallt på dennes anhöriga. I denna mening kan det tolkas som att det ansvar som ligger på offentlighet och kommun avpolitiserar och förflyttas till den privata angelägenhetens sfär, vilket kan liknas med hur det såg ut innan paradigmskiftet och LSS införande, då omsorgen för den funktionshindrade, enligt socialstyrelsen, sågs som ett föremål för social välgörenhet snarare än som något som grundas på mänskliga rättigheter (Socialstyrelsen, 2010. s. 16).

Förvaltningsrätten har i mål nr 1496-18 som presenterats under diskurs om frigörelse, självständighet och normal livsföring i resultatkapitlet bifallit P's överklagande och ändrat socialnämndens beslut. Förvaltningsrätten har tagit hänsyn till den enskildes rätt till insatsen. Detta kan relateras till Erlandssons (2014a) resonemang kring den enskildes överklagande till förvaltningsrätten. Erlandsson beskriver att vid överklagan till förvaltningsrätten skall domstolen ta hänsyn i första hand till laglighet och lämplighet i beslutet samt till den sökandes rätt till insatsen men inte själva utformning av insatsen. Förvaltningsrätten har i detta fall grundat sin bedömning på LSS 5§ vilket sammanfattar lagens allmänna mål vilket är att främja enskildes delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor så att den enskilde får ha möjlighet till ett liv som andra. Detta kan relateras till vad Bergstrand (2015) förklarar kring samma paragraf, som han menar ger uttryck för de huvudsakliga och bärande principerna "tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet"(s.25) som beskrivs i den svenska handikappolitiken. LSS lägger fokus på enskildes rättigheter och möjligheter så att funktionshindrade personer skall kunna själv styra sina vardagar genom att hänsynen skall tas till individens egna önskemål. Blomberg, Widerlund & Lindqvist (2010) har också resonerat kring att utgångspunkten med LSS som ett förslag av 1989-års handikapputredning formulerades utifrån kvalitetskrav som understryker bland annat "självbestämmande, delaktighet och inflytande samt tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet". Vi anser att diskurs om frigörelse, självständighet och normal livsföring kan relateras till vad Karin Barron (2001), skriver om hur LSS understryker betydelsen av att stärka autonomi och självständighet för personer med funktionshinder. Med detta menar Barron den enskildes rättighet att själv kunna bestämma och ha kontroll i det vardagliga livet.

6.3. Diskussion av relationen mellan resultat/ analys och teori

Socialkonstruktionismen och Nancy Frasers kritiska perspektiv om "kampen om behoven" i senkapitalistiska välfärdssamhällen, har utgjort våra teoretiska utgångspunkter i denna studie.

Vi har med hjälp av dessa perspektiv, vilka utgjort våra "glasögon" under bearbetning av vårt empiriska material, kunnat kritiskt analysera och problematisera de olika resonemangen/diskurser som förts kring hur funktionshindrade människors rättigheter befasts eller urholkas inom ramen för förvaltningsrättens rättsfall. Vi har även kunnat kritiskt analysera diskurserna som förts kring vad som anses vara normalt att bevilja samt vad som anses motsvara begreppet "goda levnadsvillkor" vid bedömning av den enskildes rätt till insatser enligt LSS 9§. Socialkonstruktionismen som grundläggande vetenskaplig förståelseram har hjälpt oss att se den "verklighet" som beskrivs av de olika parter som representeras inom rättsfallen som sociala konstruktioner inom olika "sociala sfärer", och hur den kunskap och förståelse om verkligheten som de olika parterna ger uttryck för inte alltid stämmer överens. Detta resulterar i att det som ska kunna ses som "allmän institutionaliserad kunskap" måste legitimeras och försvaras. Här har vi tänkt att det diskursiva språkanvändandet kommer in, vilket används för att "övertyga", rättfärdiga och legitimera olika idémässiga kunskaper och förhållningssätt hos olika aktörer, och i detta fall de olika aktörer som möts inom ramen för de rättsfall som studerats. Fraser (2003) har bidragit med ett mycket användbart sätt att kritiskt problematisera hur "kampen om behoven" företer sig i ett senkapitalistiskt välfärdssamhälle. Fraser har beskrivit att det i välfärdssamhällen finns en mängd olika konkurrerande sätt att tala om och tolka människors behov, samt olika former av roller, grupper, institutioner och diskurser. Detta perspektiv har vi förknippat med problemområdet för denna uppsats som handlar om hur klyftor och ojämlikheter mellan sociala grupper riskerar att öka i ett nyliberalistiskt välfärdssamhälle. Kampen om behoven, vilken handlar om kampen om bland annat tolkningsföreträde i definitionen av behoven har kunnat identifieras inom vår empiriska undersökning. En återkommande diskussion om "behoven" går nämligen hand i hand med bedömningen av rätten till LSS insats, och de bedömningarna som görs har vi funnit, är inte alltid förenliga med den enskildes egen upplevelse av de egna behoven.

Genom arbetet med denna studie har vi även uppmärksammat hur ekonomiska intressen tycks ha skiljts allt mer från sociokulturella bakomliggande faktorer. Exempelvis tycks det särskilda behovet av offentliga resurser för funktionshindrade som erkändes genom handikappreformen och vid LSS införande (Tideman, 2000) ha prioriterats ned, till förmån för ekonomiska intressen i nyliberalismens anda. I det nyliberalistiska välfärdssamhället som Sverige är, där ekonomisk tillväxt framställs som så viktigt att det bör prioriteras, tycks en förgivettagen ekonomisk agenda ha vunnit fäste även inom det sociala arbetets politiska sfär. Problemet är att om ekonomisk omfördelning inte riktas i tillräcklig grad mot att införliva syftet med LSS

så riskerar lagen att helt enkelt att urholkas. Något som kommer leda till att klyftor mellan funktionshindrade och "alla andra" ökar mer och mer. Att kortsiktiga ekonomiska vinstintressen tillåts prioriteras som viktigare än alla människors tillgång till goda levnadsvillkor tror vi i förlängningen får omfattande konsekvenser på olika samhällsnivåer.

Vi vill påstå att det i kampen om allas behov går att urskilja något universellt mänskligt och giltigt för alla, att leva goda liv är av intresse för alla. För att möjliggöra detta krävs en omfattande kursändring som visar på hur å ena sidan sociokulturella värden och idéer- och å andra sidan ekonomiska förhållanden hänger nära ihop.

6.4. Diskussion av relationen mellan resultat/ analys och metod

I denna uppsats har vi med hjälp av en kvalitativ och abduktiv forskningsansats och vår metod "kritisk diskursanalys" i kombination med tematisk analysprocess försökt att urskilja, analysera och tolka de olika diskurser som förs kring begreppet "goda levnadsvillkor". Analysprocessen i denna studie har utförts genom att kombinera kritisk diskursanalys med en tematisk analys. Att använda oss av den tematiska analysprocessen, vilken utgörs av tre nivåer (kodning, tematisering och summering), har inneburit att vi har kunnat strukturera upp vårt material och göra det mer hanterbart. Genom att använda oss av denna kombination har vi kunnat analysera samt identifiera centrala teman/ diskurser i relationen till vårt syfte och våra frågeställningar. Vidare har metoden "kritisk diskursanalys" i kombination med tematisk analysprocess hjälpt oss i vårt försök att identifiera diskurser som berör funktionshindrade människors rättigheter enligt LSS §9. Syftet med "kritisk diskursanalys" som metod handlar om att försöka bidra till en social förändring i riktning mot att minska ojämlika maktrelationer i interaktionen mellan olika sociala grupper i samhället. Vi har med det i åtanke försökt synliggöra de diskurser och maktordningar som förekommer i beslut som fattas inom ett samhälleligt maktorgan såsom förvaltningsrätten.

Vi har närmat oss det empiriska materialet vi har valt genom att använda oss av abduktiv metod. Med hjälp av en abduktiv ansats har vi, när vi förhållit oss till materialet, kunnat se det ur ett helhetsperspektiv, samt att vi har kunnat skapa en struktur för den studie vi genomfört. Denna ansats har vidare medfört teoretiska och begreppsliga utgångspunkter samtidigt som den har skapat möjligheten till flexibilitet och öppenhet vid förståelsen och tolkning av materialet.

För att kvalitetssäkra vår studie vilken baseras på en kvalitativ analys har vi försökt att vara noggranna, tydliga och logiska i användningen av våra centrala begrepp, teoretiska

utgångspunkter i analysprocessen. För att kunna komma fram till logiska slutsatser i förhållande till våra frågeställningar och teoretiska utgångspunkter, samt att undvika dåligt underbyggda slutsatser under analysprocessen har vi utmanat våra egna tolkningar och konklusioner genom att gå tillbaka och konfrontera dem med data. Detta har inneburit att vi har gjort flertal läsningar och genomgångar av vårt empiriska material samt flertal diskussioner tills vi har kommit fram till logiska slutsatser genom de kodade och tematiserade material vi har som grund.

Angående diskursanalys generellt sett menar Widerberg, att de kan ta tid och vara utrymmeskrävande (Widerberg, 2002). Detta tog vi hänsyn till då vi valde att begränsa oss till att använda endast tolv rättsfall i vår undersökning. Vi bedömde att ett större material hade tagit för stort utrymme att redovisa. Vidare har vissa rättsfall fått större utrymme än andra i analysen beroende på vad och vilka bitar som bedömts varit centralt att redovisa.

6.5. Implikationer för forskning och praktik

Materialet i denna studie består av 12 domar, varav sju handlar om avslagsbeslut och resterande fem handlar om bifall på enskildes överklagande. Med andra ord är vår undersökning relativt liten i omfånget vilket medför att vårt resultat får tolkas med detta i åtanke. Detta bedömer vi medför en begränsning av resultatets användbarhet samt i eventuella kunskapsanspråk, vilket innebär att en mer omfattande undersökning i detta område behövs för att kunna bidra till en förändring gällande ojämlika maktförhållanden mellan olika grupper i samhället på grund av funktionshinder. Även om vårt material kan ge en ledtråd kring vilka diskurser ett större material skulle kunna ge, är det också möjligt att en större forskning som omfattar större datamaterial skulle kunna synliggöra flera andra diskurser än de som vi har identifierat. Vi tror en mer omfattande studie framförallt skulle kunna tydligare synliggöra kopplingen till den bakomliggande nyliberala agendan som så ofta tas för given. Vår uppfattning är att det är just för att denna agenda så sällan görs framträdande som den här sortens bedömningar (av socialnämnd och förvaltningsrätt), vilka framträder i vår uppsats blir möjliga. När den nyliberala agendan inte ifrågasätts byggs det i bedömningarna istället in antaganden som tas för givna och som inte blir föremål för ifrågasättande och debatt.

Med detta sagt tänker vi att denna studie kan ses som ett bidrag till ett kritiskt perspektiv på hur socialt konstruerade maktstrukturer samt politiska och ekonomiska styrmodeller har inflytande över funktionshindrades levnadsvillkor. Denna studie ses som ett bidrag till att

belysa vikten av att bevaka tillämpningen av LSS inom de sociala praktiker som påverkar den funktionshindrade personens tillgång till rättigheter enligt LSS. Denna studie bidrar vidare till att belysa behovet av tydliga riktlinjer för verksamheter som fattar beslut utifrån LSS för att dessa verksamheter skall kunna kontrolleras, följas upp och systematiskt utvecklas för att gynna funktionshindrade personers möjligheter till ett normalt liv som andra, samt för att se till att villkoren för funktionshindrade människor inte försämras.

Inom socialt arbete, liksom politik och rättsväsende skulle professionella kunna använda det kritiska perspektiv som denna studie har bidragit med på ett liknande sätt genom att utveckla riktlinjer och ledningssystem inom de verksamheter som tillämpar LSS så att kvalitet på stödinsatser som ges till funktionshindrade personer bevakas och säkras.

Referenslista:

Aalto, M. (2013). *Funktionshinderspolitik i Norden– struktur, genomförande och uppföljning*. Nordens Valfärdscenter. Hämtad den 180401 från: <http://www.diva-portal.org.ezproxy.its.uu.se/smash/get/diva2:706587/FULLTEXT01.pdf>

Ahrne, G., & Svensson, P., (2011). *Handbok i kvalitativa metoder* (1. uppl. ed.). Malmö: Liber.

Barron, B. (2001). *Autonomy in Everyday Life, for Whom?* Disability & Society, Vol.16, No. 3, 2001, pp. 431–447. Hämtad den 180330 från: <https://www.tandfonline-com.ezproxy.its.uu.se/doi/abs/10.1080/09687590120045987>

Bengtsson, H., & Melke, A., (2014). *Vår offentliga förvaltning: Samverkan i välfärdspolitiken* (1. uppl. ed.). Malmö: Gleerup.

Berger, P. L., & Luckmann, T., & Olsson, S., (1998). *Kunskapssociologi: Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet* (2. uppl. ed.). Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Bergstrand, B. O. (2015). *LSS : stöd och service till vissa funktionshindrade*. Helsingborg: Ordstark AB.

Blomberg, B., Widerlund, L. & Lindqvist, A. (2010). *Stöd och service till personer med utvecklingsstörning- En studie om förändringar i Sverige och Finland mellan åren 1990 – 2010*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 3-4 • 2010. Hämtad den 180330 från: <http://www.diva-portal.org.ezproxy.its.uu.se/smash/get/diva2:979494/FULLTEXT01.pdf>

Luxton, M., & Braedley, S. (2010;2014). *Neoliberalism and everyday life*. Montréal; Ithaca; McGill-Queen's University Press.

Dahlberg, A., Montefusco, M. (2016). *Hur gör grannarna? Strategisk funktionshinderspolitik i Norden*. Nordens Valfärdscenter. Hämtad den 180329 från: <http://www.diva-portal.org.ezproxy.its.uu.se/smash/get/diva2:908184/FULLTEXT01.pdf>

Diskrimineringsombudsmannen. Hämtad den 180328 från: <http://www.do.se/globalassets/publikationer/rapport-motas-av-hinder2.pdf>

Engwall, K. (2014). *Mötas av hinder- en analys av upplevelser av diskriminering som har samband med diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning* (Rapport 2014:2).

Erlandsson, L. (2014 A). *Rätt, norm och tillämpning. En studie av normativa mönster vid beslut enligt LSS på tre arenor*. Lunds universitet, 2014. Hämtad den 180330 från: <http://lup.lub.lu.se/search/ws/files/3673433/4436180.pdf>

Erlandsson, L. (2014 B) *LSS-Målsättningen som försvann: Om hur kommunerna, Försäkringskassan och förvaltningsdomstolarna tolkar och tillämpar Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Akademikerförbundet SSR.

Erlandsson, L. (2018). *LSS och dess tillämpning: En rapport om normbildningsprocesser i välfärdsrättsliga beslut*. Kristianstad: Högskolan Kristianstad , 2018.

Fahlgren, S., Johansson, A., Mulinari, D., & Ebrary, I. (2011). *Normalization and "outsiderhood": Feminist readings of a neoliberal welfare state*. U.A.E.: Bentham eBooks.

Fraser, N., & Torhell, S., (2003). *Den radikala fantasin: Mellan omfördelning och erkännande*. Göteborg: Daidalos.

Gough, R. (2013). *Kunskapsöversikter om Anhöriga till personer med funktionshinder*. *Människor med funktionshinder i samhället*. Kunskapsöversikt 2013:1. Hämtad den 180401 från:

http://www.anhoriga.se/Global/Stöd%20och%20kunskap/Publicerat/Kunskapsöversikter/Dokument/Ritvas%20serie/Uppdaterade%202015/2013-1_Manniskor%20med%20funktionshinder%20i%20samhället.pdf

Gynnerstedt, K. (2001). *Medborgarskapsteorier i välfärdsfrågor- dimensioner och begrepp*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 4• 2001. Hämtad den 180402 från: <http://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/view/15518>

Hjerm, M., Lindgren, S. & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Malmö: Gleerup.

Larsson, S. (2001). *Från patient till medborgare – Personer med funktionshinder möter ett nytt paradigm*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 4 • 2001. Hämtad den 180330 från: <http://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/view/15516/14010>

Lewin, B. , Westin, L. & Lewin, L. (2008). *Needs and Ambitions in Swedish Disability Care*, Scandinavian Journal of Disability Research, Vol. 10, No. 4, 237257, 2008. Hämtad den 180330 från: <https://www-tandfonline-com.ezproxy.its.uu.se/doi/pdf/10.1080/15017410802410068?needAccess=true>

Lewin, L., Lewin, B., Bäck, H. & Westin, L. (2008). *A Kinder, Gentler Democracy? The Consensus Model and Swedish Disability Politics*. Nordic Political Science Association, Scandinavian Political Studies, Vol. 31 – No. 3, 2008. Hämtad den 180330 från: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.its.uu.se/doi/epdf/10.1111/j.1467-9477.2008.00207.x>

Pease, B. (2010;2013;). *Undoing privilege: Unearned advantage in a divided world* (1st ed.). London: Zed.

Proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade. Hämtad den 180326 från: https://pro-karnovgroup-se.ezproxy.its.uu.se/document/432035/1?frt=Propositionen+1992%2F93%3A159&hide_flash=1&page=1&rank=1

Proposition 1993/94:219 Handikappombudsman. Hämtad den 180326 från: https://pro-karnovgroup-se.ezproxy.its.uu.se/document/496780/1?frt=Propositionen+1993%2F94%3A219&hide_flash=1&page=1&rank=1

Proposition 1999/00:79 Från patient till medborgare - en nationell handlingsplan för handikappolitiken . Hämtad den 180328 från: https://pro-karnovgroup-se.ezproxy.its.uu.se/document/496541/1?frt=Propositionen+1999%2F00%3A79&hide_flash=1&page=1&rank=1

SFS 1993:387. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 18 mars, 2018, från <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa-sfs-1993-387>

Stil, (2018) *Om goda levnadsvillkor*, Hämtad den 17 maj 2018 från: www.stil.se/sv/medborgargolv/godalevnadsvillkor

Socialstyrelsen, (2010). *Lägesrapport* (2010-3-2) Hämtad från: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2010/2010-3-14/Documents/2010-3-21%20L%E4gesrapport%202010.pdf>

Tideman, M. (2000). *Levnadsvillkor och normalisering- om kommunaliseringens och handikappreformens påverkan*. I P. Bursén & L.C. Hydén (Red.), *Ett liv som andra: Livsvillkor för personer med funktionshinder* (s. 49-68). Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 17 mars, 2018, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ Forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB.

Winther Jørgensen, M.; Phillips, L. T. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bilagor:

Bilaga 1

1. Förvaltningsrätten i Stockholm mål nr 16063-17. Avlösarservice enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
2. Förvaltningsrätten i Malmö mål nr 3728-17. Kontaktperson enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
3. Förvaltningsrätten i Göteborg mål nr 2114-17. Tillfällig utökning av personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd service till vissa funktionshindrade (LSS)
4. Förvaltningsrätten i Malmö mål nr 6049-17. Kontaktperson enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
5. Förvaltningsrätten i Umeå mål nr 2603-17. Insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
6. Förvaltningsrätten i Falun mål nr 889-17. Tillfälligt utökad avlösarservice enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade LSS
7. Förvaltningsrätten i Jönköping mål nr 3397-17. Ledsagarservice enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
8. Förvaltningsrätten i Malmö mål nr 5235-17. Korttidsvistelse enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS
9. Förvaltningsrätten i Göteborg mål nr 2615-17. Ledsagarservice enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
10. Förvaltningsrätten i Linköping mål nr 5502-17. Kontaktperson enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS
11. Förvaltningsrätten i Jönköping mål nr 4468-17. Korttidsvistelse enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS
12. Förvaltningsrätten i Jönköping mål nr 1496-18. Korttidsvistelse enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Bilaga 2

Deklarering

Följande deklareringsformulär fylls i av er som skriver uppsats tillsammans och syftar till att gemensamt klargöra den arbetsfördelning som gällt under ert arbete. Ange nedan för var och en av uppsatsens delar den procentuella arbetsfördelningen i färdigställandet av er uppsats. Deklareringen placeras sedan som bilaga i uppsatsen.

Författare 1: Alma Sörum Författare 2: Marwa Abushaqfa

Inledande formalia (försättsblad, sammanfattning, innehållsförteckning)

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Tidigare forskning

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Teorikapitel

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Metodkapitel

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Resultatkapitel: Datainsamling (kontakter med informanter, datainsamling, transkribering)

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Resultatkapitel: Bearbetning av data och presentation av resultat

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Diskussionskapitel

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Bilagor

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Genomläsning av färdigt manus/korrektur

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Förberedelser av oppositioner under uppsatskursen (ej slutventileringen)

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %

Delaktighet vid oppositioner under uppsatskursen (ej slutventileringen)

Författare 1: 50% Författare 2: 50 %